Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/palmovehylliaekz00krym

7

Krimsk. Akatanbel

А. Кримський.

Пальмове гилля.

Palmove hillya

Екзотичні поезиї.

(1898—1901).

У Львові, 1901.

Видане Українсько-руської видавничої спілки,
зареєстрованої спілки з обмеженою порукою у Львові.

LU
K9255pol

615607
28.7.55

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕ
під зарядом К. Беднарського.

ЗМІСТ.

Стор.
ЗАСПВ 1
Поезиє! сопутнице моя! 3
Природо-мати! 5
Срібною лілею 6
В ГОРАХ ЛЇВАНСЬКИХ Іділлїя 9
З Пісні Пісень (із Кулїша) 11
Зімою 13
В лїтку 14
САМОТОЮ НА ЧУЖИНЇ. Уривки із щоденника . . 15
Ох, арабські фолїянти 17
Нї, я знаю, чом нудьгую 18
Немов дві краплї в бурнім морі 18
Буває иноді, що сонце кине промінь 19
Єсть одна гора коло Бейруту 19
Горді пальми... Думні лаври 20
Знову серце заболїло 21
На приморському безлюдді 21
Аж чую: Туп-туп! 22
Ой, колись я бачив, як щезав туман . . . 23
НЕЧЕСТИВЕ КОХАННЯ. Уривки з лїричного роману одного бідолашного деґенерата 25
Посьвята Вс. Хв. Міллєрові 27
а) Із книжки першої:
На душі якась трівога 29
Я обірвав розмову 29
То не довгая була розмова 30
Нї, нїколи од мене не вчуєш 30

Стор.

Ну, вже третяя днина мина 31
Я себе піддурював 32
Я знаю: нечестиве те коханнє 32
Я пішов до тих знайомих 33
Ох, мізерні жарти! 33
Ріже нерви, мов пилою 34
Притулив я лоб до шибки 34
Що за голос я почув! 35
Не забуду я ніколи 36
б) З книжки другої:
Минає півгода 36
Стоять зачаровані, сяйвом облиті 37
З червоним бляском місяць згас 38
Переддосьвітня година 38
Тихий вітре з рідних гір 39
Терплю розлуку 40
Вільно ллєть ся тая пісня 40
Тихая долина, моріг зелененький 41
Вже достоялись маслини 42
Пишний день розганяє 43
Безсонная туга в кінці притомилась 44
Чи ні, вітрецю! 44
Тьох-тьох! — залящав коло мене близенько . . 45
Закотило ся сонечко в мутнії хмари 45
в) З книжки третьої:
Ліван!... щасливий любий звук! 46
Забрав ся я на шпиль. Внизу носились хмари 47
Озрнєць (З Гайне) 48
Ну, годі! (З Гайне) 49
КОХАННЄ ПО ЛЮДСЬКОМУ. Уривки з ліричної
іллюзиї із життя недеґенератів 51
а) Воскресеннє з мертвих. Прольоґ:
Де Кавказькі гори 53
Кипарис уквічала ґірляндами 54
Рожа, лілїя, тюльпани 54
Глянь, як вєть ся виноград 54
То не жінка: чистий ангел 55
Доведеть ся швидко кинуть сю країну . . . 56
Ζωή μου, σὰς ἀγαπῶ (З Байрона) 56
Із Сапфо 57
Я за тебе, Зоє, рад і вмерти 58
— »Марно від мене ти думи ховаєш« . . . 59
б) Сьвяте коханнє. Іділлія:
Так! тільки божество бува таке блаженне . . 59

Стор.
І весело, і страшно 60
Літав соловейко 60
Сиджу я в самотині 61
Жахавсь я любови 61
Дивись на тую зірку 62
Мій краю! за тебе 62
Так пишуть школярі 62
Гей! вінок 63
Лягає тінь вечірняя 63
Я покинув хатку любки (З Ґете) 64
С-по-за срібного туману 65
Гарячий шопіт споміж листя 66
в) Мусульманський рай:
Рече Пророк 66
Ти знаєш, серденько: цей сьвіт 66
Мене впевняють: пекло буде 67
На дворі весна, поруч мене кохана 67
Я-б бажав: зложивши пісню 68
Ти й думать одвикнеш! 68
г) Сьвітові скорботи, або рамолісмент?
Заклятий, понурий 69
Нудьга в душі, ломота у кістках 69
Я й рад би пить коханнє 70
Шумить-кипить бульвар 71
Чоловік до жінки йде 71
І чого се той ганчар 72
Серце-серце! кровю обкипаєш 73
Маєш вроду, любий подих 73
Понад берегом течійки 73
Як нас не було ще 74
Через те, що я родив ся 74
Так! що діеть ся на сьвіті 75
Ворожбит ворожить людям 75
Ой, піду я в луг 76
Ну, годі! отямлюсь! — кажу я до себе . . . 77
Ні, я субєктивний 78
Весняна розмова 78
Тарасове сьвято 80
Генрих у Каноссі (з Ґайне) 81
д) Епільоґ:
Співаю пісню, повную огня 82
ПЕРЕДСМЕРТНІ МЕЛОДИЇ. Із листу до Вс. Міллєра 85

Стор.

Дивувала зіма, дивувала ся 87
Теплий грім... Цьвітуча вишня 88
Стою я в весняному гаї 88
По піску по золотому 89
Я й не жалую, що кину сьвіт отсей 89
Мене заколисав чудовий шум весняний . . . 90
Інтерлюдия: З Єрусалимських околиць:
Гарячий день повечорів 90
Силоамське джерело 91
Я спинив ся на спочинок 91
Не злюбили мене сестри 92
Ви може-б мінї заказали 93
В передсьвітню годину 93
Вифлеємська серенада 93
Мати з хати вийти не пускає 94
Душа летить у рідний край 95
Finita la commedia! 96
Передсмертний спів героя-Шанфари 96
Вовчая натура! дикий заповіт! 97
Не люблю гучних я цвинтарів 97
Refrain 98
ГАЙНЕВІ ПІСНЇ 101
Серце, серце! не нуди ся 103
Знову ліс одяг ся в квіти 104
Синії очі весняні 104
Я квітку кохаю, котрую-ж — не знаю . . . 105
Рибалонько гарненька 105
На личку в тебе літо 106
Із сліз моїх, любко, вродилось 106
Мов серні, по стрімких скалах 106
Недвижно ясні зорі 107
За чай посідавши, розмову 108
Чи я в ночі на ліжку 109
Ніч. Запахнули гвоздики 109
На плечі твої білосьніжні 110
Гусарськії грають музики 110
Хто кохає безталанно 111
Зайшов я туди, де кохана 111
Отруєний виходить 111
По лісї блукаю та плачу 112
Як ти можеш спать безжурно? 112
У мене був коханий рідний край 113
Загасла! 113

Стор.
Auto-da-fe 114
Нічка осїння похмура, вітер по лїсї шумить . 115
Чорні фраки, білі груди 115
Чуєш, ген, далекий гомін ? 116
ВІЦЛЇ-ПУЦЛЇ. Романсеро Гайнриха Гайне 119
Прелюдия 121
Пісня перша 125
Пісня друга 133
Пісня третя 139
ОСТАТНЯ ПОЕЗИЯ. Гайнриха Гайне 147

ЗАСПІВ.

Поезиє! сопутнице моя!
Ти — теплий, животворний промінь сонця,
Ти — тихий місяць, що в тюрмі сия
З закуреного, темного віконця.
Як попадав ся я в буденний бруд,
Робила ти одно з великих чуд:
Ховала все під фантастичним флером,
Як під сріблястим, місячним етером.

В важкі хвилини скорби та недуг
Я тихо йшов, куди глядїли очи,
І слухав, як шумить діброва-луг,
А синє море піною клекоче.
Дивив ся я на низку диких гір,
Що їх боки обріс кудлатий бір;
На скелях, зверху, трепотїли хмари... —
Ах, душу переймали ніжні чари!

Було і так: на провеснї колись
Я опинивсь на вільнім, чистім полї.
А там солодкі пахощі лились
Із бальзамистих пупяхів тополї.
На сонцї плюскавсь польовий потік... —
Я до травицї плачучи приник,
Ридав од радощів, од аромата...
А хтось ізрік: „Дивіть на психопата“.

Ви, люди, знов казали: „психопат“,
Коли мінї пахучу, любу казку
Шептали вітри, квіти й тихий сад,
І туркотїли горлинки про ласку, —
Коли під гарну музику та спів
Я в чарівній задумі камянїв
І раптом, не прощавшись із гостями,
Тїкав до моря грать ся камінцями.

„Причинний!“ говорили ви й тодї,
Коли я в грошах не знавав принади
І, через сни таємні, золоті,
Я рвав ся геть од теплої посади.
Я був для вас причинний і тодї,
Коли, чийсь образ носячи в грудї,
В нїм бачив тільки те, що поетичне,
І одкидав усе, що прозаїчне.

Для мене голос серця — все сьвяте,
А вам за психопатию здаєть ся...
Не стану ж думать, як ви назвете
Мої піснї, що виплили із серця!
Коли в поета щиро ллєть ся спів,
Дак щó йому ваш сьміх або ваш гнїв?!
Не божевіллє в тім! не неморальність!
Що з серця йде, то правда й ідеальність.

От і все, що я можу одказати тим тверезим людям, котрі захочуть, ба вже по части й захотїли, добачити в моїх поезиях або дитячий, сьмішний сентименталїзм, що зовсїм не личить екстра-ординарному професорови сухої арабської фільольоґії, або які-небудь думки деґенератські, декадентські (дарма, що од дека-

дентщини я завсїгди одвертав ся), ба навіть думки антиморальні. Антиморальність моя лежить у тім, що в ненормальнім „Нечестивім коханнї“ пречистої, безгрішної душі я добачив більше ідеальної високости, нїж у звичайнім, нормальнім „Коханнї по людському“ *).

Багато більше, нїж чужі натяки на мою азиятську неморальність, смутить мене моя власна боясть, що може в мене не стало талану восхвалити благоговійною достойною піснею своє божество — матїр-природу; а вже-ж од неї, в самітній розмові з нею в її величньому храмі, я й на краю могили пізнавав найбільші радощі на сьвітї. Бою ся, що так само, як у католицьких гимнах Мадоннї, в моїх гимнах природї знайдеть ся більше щирости, нїж художницької сили.

Природо-мати! ти мінї прости,
Що я тебе виспівую так блїдно,
Не змалював твоєї висоти,
Красот твоїх у мене анї слїдно...
Бо я з твоїх красот усе пянів, —
Рука дріжала... погляд туманів...
Текла сльоза. — Змивала ся картина, —
Виходила неясна ляпанина.

На останцї зовсїм виразно скажу, що пускаю в сьвіт отсю книжку не для людей фі-

*) Завважу, що в обох циклях віршів немає нїчогісїнько автобіографічного.

зично здорових, а тільки для людей трохи слабих, із надламаною життєвою снагою або нервами, — для тих людей, що вміють і легко плакати, і солодко нудьгувати, і молитись Богови, і умилятись, — для тих людей, що — з наївним еґоїзмом недужої людини — зугарні дізнати більше втїхи й радощів із звістки про новітнїй сьвіжий, кучерявий паросток на гімалайській кедринї-деодарі, нїж із телеґрами про зниженнє такси на сіль, — для тих недужних і самітних людей, що прихильну до них людину або сїмю можуть з наївним еґоїзмом полюбити не менче, нїж цїлу людськість; тільки такі читачі знайдуть у сїй книжцї рідні для себе ноти. А котрі читачі здоровісїнькі на тїло й на серце, особливо-ж котрі, замість нюхати екзотичні квітки та прислухати ся до кожного стукотїння свого або й чужого рознервованого серця, жваво рвуть ся на сьміливу боротьбу за цїлу пригнїчену голодну суспільність та котрі раднїйші будуть слухати од поета тільки войовничі поклики до бою з громадською гидрою, — тії нехай і не розгортають цього „Пальмового гилля“. Коли-ж, собі на невтїху, вони випадком розгорнуть і прочитають мої вірші, то нехай швидче силують ся забути й їх, і автора. Автор не буде за те в претенсиї, бо й скрізь у природї бачить те саме:

Срібную лїлéю буря підотнула,
Пишную корону до землї пригнула.
Пахощі пропали. І блищить сльозина,
Наче дорогая, буйная перлина.

Та ніде не видко горя у природи:
Сонце сіє радість на луги і води;
Вітер різво шепче щось до очерета...
Так усї забудуть скорбного поета.

Алупка в Криму, 10 апріля 1901.

В ГОРАХ ЛЇВАНСЬКИХ.

ІДІЛЛЇЯ.

Схід... Сирия... Ліван... Тая райська країна, що про неї „Пісня пісень“ каже:

Всякі пахощі там дишуть,
Всякі овощі там спіють,
Кардамон зіллявсь із нардом,
Нард розлив ся із шафраном.

Касия і цинамони
У саду тім розцьвітають,
А з Ліван-гори дзюркоче
Прохолодний бистрень чистий...

Квилить горлиця в садочку;
Висять фиги в зеленочку;
Виноград цьвіте-буяє,
Любу пахощ розливає...

В ГОРАХ ЛІВАНСЬКИХ.

(ІДІЛЛЇЯ).

I.

ЗІМОЮ.

— Мамо-голубко! Ішла я горою, —
Снїгу неначе й нема;
Сонце так гріє; квітки розцьвітають...
Мамо! скінчилась зїма! —

— Доню! ти певне когось покохала!
В нас бо і холод, і лють.
Тільки у тебе вже лїто на серцї,
Там то і квіти цьвітуть! *)

---

*) На високих Ліванських горах, виймаючи ті, котрі обернули ся лицем до гарячої Фінікії, зїмою буває настільки холодно, що падає не дощ, а снїг. На Саннинї і ще деяких верховинах снїг не тане навіть у лїтку.

II.

В ЛЇТКУ.

Скали... Кедри... Скоро й вечір.
Я смутна стою.
Вєть ся стежка... Ох!... чи йтиме-ж
Той, кого люблю?...

Тїнь в долинах... Верхогір'я
Наче золоте...
Гасне сонце... тоне в морі...
Любий! де-ж ти?!... де?!

Впала ніч... Шакали виють...
Вітер... Мов зїма!
Я всї очі проглядїла, —
Милого нема!

Село Шуейр на Лївані в Сирії,
15 липня 1897 р.

САМОТОЮ НА ЧУЖИНІ.

УРИВКИ ІЗ ЩОДЕННИКА.

Князеви Олександрови Гагарину і його жінці Марії на спомин про наше двохлітнє приятелюваннє в Бейруті.

Бейрут у Сириї. 20 марта 1898.

I.

Ох, арабські фоліянти!
Вже не сила вас читати:
Бо роскинувсь сад запашний
Під вікном моєї хати.

Підведу од книжки очі, —
Під вікном ростуть банани,
Шелестять високі пальми,
Мирти, фіґи і платани.

Є й мигдаль яснозелений,
Єсть і сивая маслина,
І акация рожева,
І смолистая кедрина.

Підійду я до віконця, —
Пахнуть рожі й базилики,
Туберози і фіялки
Й наркотичнії гвоздики.

І нудьга, немов гадюка,
Обгортаєть ся круг серця.
Сам не знаю, звідки смуток
І куди-ж то серце рветь ся.

II.

Ні, я знаю, чом нудьгую,
Ні, я знаю, звідки сум:
То розлука, зла гадюка,
Вся причина чорних дум.

Де ви, де ви, милі други?!
Чом тепер вас тут нема!...
А без вас роскішний південь
Задля мене мов тюрма.

III.

Немов дві краплї в бурнім морі,
Ми в Сирії зустрілись.
Ударила новітня хвиля, —
Навіки розлучились.

Тай знову сам я на чужині...
Не зійдемось ніколи...
Все ниє серце... В грудях важко...
Ох, доле!... доле!... доле!...

IV.

Буває и́нодї, що сонце кине промінь
В підземную хатину,
Та ледве розжене холодну, мокру сутїнь —
І щезне за хвилину.

Тодї в темницю знов насуне щось імлисте,
Бруднеє, непрозоре...
Отак тепер без вас себе я почуваю,
Кохані, ясні зорі!

Сирийськая весна... На дво́рі жар палючий...—
Душа-ж примерзла, стогне...
Склизька́я те́мрява налїплюєть ся в очі...
Трепещуть нерви... кров холоне...

21 марта.

V.

Єсть одна гора коло Бейруту.
Непривітний кактус там поріс.
І ступив я по вузенькій стежцї
В той щетинястий, понурий лїс.

Мертва тиша... Птаство не щебече...
Темно й вохко... Пахне, як з могил...
Я на прикорнї присїв мов сонний
І дивив ся тупо і без сил.

Аж змія переповзла нарешті...
Перебіг проз мене й іхневмон,
Позирнув цікаво, мов котятко,
Тай злякав ся і пропав, як сон.

Я прочнувсь... поволі зворухнув ся...
Як тут темно!... наче льох без дна!...
І спустивсь я стежкою в долину,
Де цьвіла сирийськая весна.

VI.

Горді пальми... Думні лаври...
Манячливий кипарис...
Океан тропічних квітів...
Ще й цьвіте цитринний ліс...

Я хитнувсь, бо наче впив ся
З аромату тих квіток.
Аж погляну: коло пальми
Простий житній колосок.

— „Гей, земляче!“ шепче колос,
Похилившись на стебло:
„Ми чужі для цього раю,
Щó-ж сюди нас принесло?“

22 марта.

VII.

Знову серце заболїло,
Знов ущерть набігло горя...
Я пішов собі із міста
На безлюдний беріг моря.

Пісочаная рівни́на...
Море-ж — гребнї голубії.
Піна бєть ся в побережжє...
Вітерець із моря віє...

Задивив ся я на море,
Хвилї плещуть ся об ноги.
Їх глухеє воркотїннє
Заколисує трівоги.

Сонце граєть ся у водах,
В тому сріблї та кришталї.
В цїлім морі — щастє й радість —
Роспливлись мої печалї...

VIII.

На приморському безлюддї
Обернув ся я в дитину:
Гарні мушлї підбераю;
Вгляджу кращі, — давнї кину.

Різнобарвнеє кремінне
Заповнило всї кишенї.
Ще-ж камінчики найкращі
Я несу у себе в жменї.

Я сїдаю на піскови,
Впорядковую ті скарби;
По дитячому радїю
На красу, на пишні фарби.

Море плеще... Ясне сонце
Так велично тоне в морі...
Мушлї — втїха!... І спитав я:
„Чи-ж бува на сьвітї горе?“

IX.

Аж чую: „туп-туп!“ Шкандиба́ють два му́ли;
У них камінюччє на спи́нї.
Поза́ду за ними іде́ чорний негр
У латаній, дертій свитинї.

Він хмуро яко́сь покосив ся на мене
Тай буркнув, неначе-б то стиха:
„Щасливі на сьвітї отії ифранжі:
Нї працї, нї лиха!“ *)

---

*) Ифранжі = франки, европейцї.

X.

Ой, колись я бачив, як щезав туман,
Що в ночі був тихо затопив Ліван.
Де була недвижна біла рівнина́,
Стала дика круча, грізная, без дна.

Так у мене в серці з муринових слів
Щез туман мрійливий, наче вихор змів.
Вибухла глибока, дикая печаль...
Жалко всіх бездольних... Тай на себе жаль...

Бейрут в Сириї, 22 марта 1898.

НЕЧЕСТИВЕ КОХАННЯ.

УРИВКИ З ЛІРИЧНОГО РОМАНУ

одного бідолашного деґенерата.

СИРИЙСЬКІ ЗГАДКИ.

Посьвята Вс. Хв. Міллерови.

Не раз було: у Сириї далекій
Здобуду я Твій лист, — і серце задріжить,
Затуманію весь, мов Турок коло Мекки,
І нервная рука конверт розтеребить.

— Viglietto dolce! — коло мене мова.
Я-ж паленіючи розгортую листки,
І пю нове життя з кожнісінького слова,
І перечитую прихильниї рядки.

Підводжу очи гень, на голубеє море...
На хвилях би помчавсь до Тебе, ясна зоре!
Зловив би погляд Твій, стиснув би щиро руку.
Ти віри додаєш у правду, у науку.

Із книжки першої.

I.

На душі якась трівога
Й полохливе почуття:
Щось немов давно знайоме
Виринає з забуття.

Серце жалібно тріпоче,
Наче пташка в полоні...
Ох, невже-ж таки кохання
Прокидаєть ся в мені!

II.

Я обірвав розмову...
В очах мені туман...
І тільки серце шепче:
„Уже собі не пан!“

Мовчу... А тихі очи
На мене підвелись,
Допитливо спинились,
Пронизують наскрізь.

III.

То не довгая була розмова
І була вона зовсім порожна. —
Дак чого-ж вона мене згубила,
Що й жить не можна?

Сподївати ся чогось — не сьмію,
Бо любов моя Тебе злякає. —
Дак чого-ж мій розум надо мною
Влади не має?

Розум зважив: се кохання — ма́рне,
Нерозумне, дивне тай мерзене, —
Дак чого-ж мене не хоче кинуть
Чуття шалене?

Ще учора був я наче люди,
Ще учора мав переконання. —
Дак чого-ж сьогодні мною крутить
Сліпе кохання?

IV.

Ні, ніколи од мене не вчуєш,
Що Тебе я люблю;
Ціле небо було-б захиталось
На ту сповідь мою.

Затемнилось би яснеє сонце,
Поспадали-б зірки;
Срібний місяць з такого-б нечестя
Розколовсь на шматки.

Ні, ніколи від мене не вчуєш,
Що Тебе я люблю:
Вся природа була би вжахнулась
На ту сповідь мою.

Зостогнали-б могутнії кедри,
Розчахнулась земля,
І морськую безодню збурлило-б
Нечестиве чуття.

V.

Ну, вже третяя днина мина.
Затираєть ся слід од розмови.
Хоч у серці чогось не стає,
Та мабуть я утік од любови.

Вивітряєть ся з мозку нудьга,
Дозволяє вже дещо й робити,
Наче зуб, що на хвилю ущух,
Хоч ізнову ладе́н заболіти.

Тільки важко стрічать ся з людьми,
Бо не надто вони симпатичні.
Тривіяльні обличчя у всїх;
Їх розмови — дрібні, прозаїчні.

VI.

Я себе піддурював:
Тиждень проминув,
А Твойого образа
Я не призабув.

Божевільно хочеть ся
В ту сім'ю зайти,
Де сьогоднї в вечері
Будеш певне Ти.

Серце пересилувать
Я не зміг нїяк:
Се не яблуко, що можна
Ти́скати в кулак.

VII.

Я знаю: нечестиве те коханнє,
Яке на мене отепер находе:
Злочин воно в очах людей,
Злочин воно в природи...

Та нї! воно в природи не злочин!
Його-ж менї вона сама натхнула,
До нечестивого чуття
Сама мене попхнула.

Як я родитись мав на білий сьвіт,
Дак не питавсь нїхто моеї згоди...
Я маю право все любить!
Отсе закон природи!

VIII.

Я пішов до тих знайомих...
Не застав Тебе я там
І занудив ся в розмовах
З паном дому і з madame.

„В нас кухарка — у-ух, злодійка!“
Шепче пані потайки:
„От сьогодні: вкрала серце
І гусячі печінки“.

Печінки гусячі вкрала...
Ще і серце... Бідна гусь!...
От і в мене вкрали серце,
Я-ж нікому не жалюсь.

IX.

Ох, мізерні жарти! не для мене ви!
Все скорботні думи йдуть до голови.
Слухаю я паню..., ба й відповідаю...
Але щó говорю — сам того не знаю.

Машинально губи подають одвіт,
Машинально очи кидають привіт,
Тискаю я руку кожному, хто входить...
Але дух не тутки, — він далеко бродить.

Бродить десь далеко... Іноді хиба
Вернеть ся до салї, де гуде юрба.
Там поміж гостями і моє єсть тїло, —
Дух увійде в нього і глядить несьміло:

Що за товариство? де я отепер?
Сон тепер, чи дїйсність? Я живий, чи вмер?
Звідки се гудїння? Люди тут? чи бджоли?...
Ну, а Ти — чи прийдеш?... прийдеш?... чи нїколи?

X.

Ріже нерви мов пилою
Дзвоник у передпокою:
Хто з нових гостей прийде́ —
Дзвоник зараз загуде.

Біль у серцю... Сперло духа...
Вся моя істота слуха:
Хто-б се міг тепер прийти?
Може Ти?... Напевне Ти!

Трепет... страх... Та все заранї!
Йде якась поважна панї...
Вже в менї не кров моя, —
Їдовита течія!

XI.

Притулив я лоб до шибки,
Задивив ся в темний шлях.
Хлюпав дощ, а тихе сьвітло
Меркотїло в лїхтарях.

То життя мого каганчик!
Догорає мабуть вік.
Гасне розум, гаснуть сили,
Гасне цілий чоловік...

XII.

Що за голос я почув!
Хто всю душу заторкнув,
Мов потяг до себе?
Я схопив ся, як від сна,
Одірвав ся від вікна
І гляджу... на Тебе!

Я помітив: погляд Твій —
Шановливо-привітний;
Та стискаю руку...
„Вже забрали ся у кут...
Пан-професор! в вас і тут
Думи про науку?“

Закипіло все в мені.
— Про науку? ані-ні!
Що се вам здаєть ся? —
„Ви-ж бо вчений чоловік,
Ви з книжками цілий вік...“
— І не маю серця?

„Пан-професор! ви слабі?“
— Не „професор“ я тобі!
Кинь таку шанобу!
Слухай: „Я тебе люблю,
За раба тобі стаю,
Буду раб до гробу!“

XIII.

Не забуду я ніколи
Довгий жах,
Що у тебе засьвітив ся
Ув очах.

Не забуду благородний,
Гордий вид,
Мовчазливую зневагу
І одхід.

Із книжки другої.

XIV.

Минає півгодá. Мене з'їдає мука.
Сиджу самітником і не знаходжу лік.
Не одвіча мені ні розум, ні наука,
Чи я деґенерат, чи просто чоловік.

Мене моїм чуттєм природа напоїла,
А я його таю, бо люди загудуть
І чистую любов, що д у х заполонила,
Огидною розпустою назвуть.

Нудьга мене гризе, мов гадина стоуста,
І мозок виїда, і серце пригаша.
А хтось казати-ме, що се розпуста,
Тимчасом як болить примучена душа.

Нї! не розпустник я! Єдинеє бажаннє —
Щоб слухать тихую розмовоньку твою,
В щасливім забуттю затаювать диханнє
І чути щиреє: „Люблю тебе, люблю!“

XV.

О ПІВНОЧИ.

Стоять зачаровані, сяйвом облиті
Сади ароматні, запашниї квіти.
Візьму-ж бо я лютню — і в тихій нудї
Ударю по струнах в нічній самотї.

Сріблисті потоки із місяця ллють ся,
Сріблистиї звуки зпід лютнї несуть ся.
Заслухались квіти, притихнув садок,
Ба навіть фонтан журкотливий примовк.

Нарештї у пальми листки застогнали:
„Не грай, чоловіче! усохнем з печали!“
Журливо стріпнула ся рожа-краса, —
Упала на мене пахуча сльоза.

Схилились плакучиї верби й маслини,
Шумлять кипариси і мирти й цитрини.
Маґнолїя молить: „Ой, годї! не грай,
І нашого серця на смерть не вражай!“

XVI.

(На арабську тему).

З червоним бляском місяць згас,
Сховав ся за горою.
В плащі із зір глухая ніч
Схилилась надо мною.

Усе поснуло. Мовчки я
Сиджу у мéртвій тиші:
Журливий рій моїх думок
Повітря не колише.

Та впала зірка... Задріжав
На небі слід вогненний.
Замлів я весь... Не зірка то!
То Ти летиш до мене!

І чую вже я шепіт Твій
І пю Твоє диханнє.
Одна лиш мить... І знов я сам,
І знов саме стражданнє.

XVII.

Переддóсьвітня година. Померкає сьвітло зір.
Де-не-де цьвірінька пташка. Прохолода віє з гір.
Забілів ся крайчик неба. На роботу йде гірняк;
Серед тиші городської він виспівує отак:

— Тихий вітре з рідних гір!
Як дихнеш ти серед ночи,
То нудьга моя росте
І притихнути не хоче.

Прийде ранок. Заблищить
Сонце промінем чудовим.
Сива горлинка турчить
В сьвіжім гиллячку лавровім.

Я-ж ридаю мов дитя, —
Не тверда я вже людина,
Що печаль свою слїзми
Виявляти не повинна.

Щоб кохану розлюбить,
Є в людей така наука:
„До несхочу в купі буть“;
Другий лїк на те — розлука.

Я гоївсь і так, і так, —
Не зробилось серцю легко.
Та скажу я, що любійш
Бути близько, нїж далеко.

Ба й із близости таки
Невелика користь буде,
Скоро милая свої
Всї обітницї забуде.

— Терплю розлуку,
Важкую муку,
Газелько!
Красу кохаю,
Обнять бажаю,
Ох, зірко!

Дала ти слово,
Що прийдеш знову,
Та горе:
Не стрівсь з тобою,
Анї з марою
Я, зоре.

Пошлеш спитати
Про мене взнати,
Газелько:
„Ну, як живеть ся?
І як ведеть ся?...“ —
Ох, зірко!

Отак живеть ся,
Що враг сьміеть ся
На горе:
Тебе бажаю
Й давно не маю,
Ой зоре!

Вільно ллеть ся тая пісня. Люди скажуть:
[„чарівна“,
Хоч нудьгу зовсім звірячу нам виспівує вона.
А щоб я своє коханнє щиро вилив із душі,
То-б почув: „Деґенерате! замовчи і не гріши!“

XVIII.

Блиснуло сонце з-по-за гір, в зеленому саду.
Дівочу пісню чую я, веселу, молоду:

Тихая долина,
Моріг зелененький.
Я стояла й визирала,
Чи не йде миленький.

Чоловік з верблюдом
Перейшов дорогу.
Я питаюсь: „Чи не бачив
Милого мойого?“

„Що ти за чудная!“
Каже він здумілий:
„Тут людей чимало ходить, —
Хто-ж із них твій милий?“

„Ох, такого парня
Цілий сьвіт не має:
Серед тисячі народу
Всяк його пізнає.

„Постать — як у кедра;
Із заліза — груди.
Як погляне дівчинонька,
Спатоньки не буде.

„Снігове обличчя,
Щоки — як ґранати.
Як погляне дівчинонька,
Схоче цілувати.

„А що тії очи! —
Чорниї маслини! —
Як погляне дівчинонька,
То з любови згине.

„Гляне — мов застрілить,
Крикне — все заглохне.
Як погляне дівчинонька,
То з любови всохне“.

XIX.

Сияє сонце з-по-за гір в зеленому саду́.
Новую пісню чую я, веселу, молоду:

Вже досто́ялись маслини. Стала їх трусити.
Нахиляюсь, підбираю... Цілий кіш набитий.
Хочу взять
Кіш собі на плечі,
Чую крик:
„Дївко! не до речі!“
Оглядаюсь, хто́ гукає. Гарний парубіка!
Широченні шаровари, пишная намітка;
Чорний вус
Ще темнійш від ночи.
Він моргнув, —
Я схилила очи.
Каже: „Кошик не легенький, — жаль на дївку [гожу!
Де́-ж самій тобі піднести? Я тобі поможу“.
Взяв, завдав,
На плече поставив.
Я й кажу:
„Бог тебе направив!

„Бачу, серце, що і хлопці не усї ледачі:
„З нас, дівок, вони глузують, але-ж ти — добря-
Так кажу, [чий“. —
Йду поміж скалами.
Кіш держу
Обома руками.
Він нарвав тодї инжиру з дерева близь кручі,
В пазуху менї накидав; а инжир — линючий!
„Навісний!“
Верещу на нього.
Він у сьміх:
„Поласуй, небого!“

XX.

Пишний день розганяє
Туманй наче дим.
Виснуть сивії косми
Над Ліваном старим.

Теребинти і кéдри
Точуть сьвіжий бальзам;
По-над бором повіяв
Голубий ѳіміям.

Та сцїлющі бальзами
Не погоють мене,
І туманної туги
Ясний день не зжене:

Думи, думи-зміюки
Задушили життя,
Мов залїзні кайдани
Колискове дитя.

XXI.

Безсонная туга в кінці притомилась.
І я, закопавшись лицем у траву,
Лежу здеревілий, лежу тай не чую,
Чи ще я на сьвіті живу.

Шумить верховіттє оливного гаю, —
З мого забуття прокидає мене...
Ох, вітре з Лївану, не дми ти, не дихай;
Нехай моє лихо засне.

Не дми ти, не дихай, голубчику-вітре;
Зболїлому серцю дай лїк;
Затихни, затихни, щоб міг я заснути,
Незбудно заснути на вік.

XXII.

Чи нї, вітрецю! ти виводь заколисню
Смутную, тужную, журливую пісню,
Привітно співай про могилу, про смерть.
Вже горя набігло у-щерть.

А ти, кипарисе, схили свої віти,
Шепчи, що не варто менї животїти.
Вколиш мою душу і втомляний ум.
Нехай він позбудеть ся дум.

XXIII.

...Тьох-тьох! — залящав коло мене близенько
Веселий, гульливий співун-соловейко.
Розпустна пташино! Проклятте тобі!
Та дай же заснути журбі!

Одно лиш несеть ся з твойого співання:
Якесь наркотичне, палке почування.
Виспівуєш ти про утїхи, про рай,
Що серце спяняють у край.

Щебечеш менї про запашниї ночи...
Росистиї ранки... блискучії очи...
Бодай ти запав ся! бодай же ти зник!
Не жити я хочу, заснути на вік.

XXIV.

Закотило ся сонечко
В мутниї хмари.
Не судилось нам, се́рденько,
Бути до пари.

Олеандри над річкою
Хилять ся тужно.
Не судило ся, се́рденько,
Жити нам дружно.

Ніби мова загробная —
Шелест бамбуку:
„На що жити й відтерплювать
Вічную муку?“

З кипарису розносить ся
Запах могили, —
І душа розпливаєть ся,
Падають сили.

Раптом жаба заквакала
В сутіні ночи:
По душі моїй поминки
Правити хоче!

Із книжки третьої.

XXV.

Ліван!... Щасливий, любий звук!
Сьвященнеє імя!...
На верхогірю, вище хмар,
Осівсь на літо я.

Нема тут пальм і помараньч:
Природа снігова.
Лиш там, де сонце припіка, —
Роскішная трава.

З-під снїгу журкотить потік...
Отам я — цїлий день,
І від лїванських пастухів
Навчаюсь їх пісень.

Пильную з ними череди
Тай слухаю казок.
Часами хмизу принесу
В вогонь під казанок.

В ночи — у хатї зберемось.
Я — рідний для сім'ї;
Мене обсяде дїтвора,
Голублю я її.

Жартую з дїтьми, як дитя...
Луна' веселий сьміх...
Та от, буває, замовчу
І тихо лащу їх.

Тодї я чую від дїтей
Їх запит привітний:
„Чого часами, дядьку наш,
Ти робиш ся смутний?...“

XXVI.

Забрав ся я на шпиль... В низу носились хмари...
Дививсь у далечінь: на море, на Бейрут.
Тут ґлетчери, зима, а там буяють чари...
Палючий, дивний край!... Чудовий, райський [кут!

Лелїєть ся Бейрут... Блискучий сад тропічний,
Де пальма розрослась на килимі з лїлей!
І ллєть ся аромат гарячий, наркотичний
З пянючих тубероз, роскішних орхідей...

Дивлюсь і на Лїван... Там дише прохолода...
Зеленая лука... Пахучая роса...
Смолистий, сьвіжий лїс... Могутняя природа...
Рожевії гаї... Весняная краса!

А тут над хмарами, куди отсе я скрив ся,
Глибокії снїги та скелї ледяні.
І з-під тії кори синенький ряст пробив ся
Тай тихо-лагідно всьміхаєть ся менї.

Дужіща від кедрин ся квіточка блїденька:
Поборює зиму́ і крижаную лють.
Така — моя любов: горить собі тихенько
І не палаючи пропалює всю грудь.

XXVII.

ОЗРИЄЦЬ.*)

(З Гайне).

Кожним вечером царівна
Дивно-гарної уроди,
Похожала близь фонтана
Там, де плещуть ясні води.

---

*) Вимовляти з А (»Азра«, »Азриєць«) — є непорозумінне і помилка, бо се південно-арабське племя, уславлене із свого щирого кохання, звало ся Бану́-Озра, або Бану́-Узра.

І що вечір близь фонтана
Молодий стояв невольник
Там, де плещуть ясні води...
Він марнів-марнів, бездольник.

От, як стій, колись царівні
Забажало ся спитати:
„Як зовуть тебе, молодче?
Хто ти родом? звідкіля ти?“

Відказав на те невольник:
„Мохаммедом прозивають.
Я з Ємену, з племя Озрів,
Що з любови помирають“.

XXVIII.

(З Гайне).

Ну, годі! пора вже дурниці усякі
Прогнати умом-головою!
Я довго, немов би який кумед'янтщик,
Комедию грав із собою.

Були помальовані пишні куліси
Під стиль романтичний-високий;
Виблискував золотом плащ мій лицарський,
Чуття-ж були тонко-глибокі.

Тепер божевільні дурниці отії
Я скидую з себе поволі.
А чуюсь погано, неначе я граю
Ізнов кумед'янтськії ролі.

Ох, Боже! Як добре сей жарт несьвідомий
Правдиві чуття вимовляє!
Я, носячи в грудях щирісїньку смерть,
Грав ролю борця, що вмирає.

Ставропіль на Кавказї. 20 апріля 1900.

КОХАННЯ ПО ЛЮДСЬКОМУ.

УРИВКИ З ЛІРИЧНОЇ ІЛЛЮЗИЇ

ІЗ ЖИТТЯ НЕДЕҐЕНЕРАТІВ.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ З КАВКАЗУ.

Замість прольоґу.

ВОСКРЕСЕННЄ З МЕРТВИХ.

I.

Де Кавказькі гори
Хилять ся над морем,
Там я розлучив ся
З застарілим горем.

Де Кавказькі гори
Квітнуть райським садом,
Там я розлучив ся
З давнїм сумом-гадом.

Де лїси журкочуть
Чарівную мову,
Там воскресло серце,
Зайняло ся знову.

II.

Кипари́с уквітчала ґірляндами
Чайная рожа.
Бідне серце закручує путами
Вродниця гожа.

На задумане дерево вієть ся
Любе дихання.
А до серця мого добуваєть ся
Голос кохання.

III.

Рожа, лїлїя, тюльпани —
Щастє лїтньої пори!
Зоя, Ната і Кассандра —
Всї вродливицї, всї три!

Рожу, лїлїю, тюльпани —
Всї до серця я тулю.
Коло сестер я щасливий,
Та котрую-ж я люблю?

IV.

Пісня Зоїна.

„Глянь, як вєть ся виноград,
Гнуть ся лози —
Глянь на брівоньки мої
Й пишні коси.

„І хочби́ ти — просто страх —
Був сердитий,
А на мене веселїш
Тра глядїти!

V.

З арабського, із романа про Антара.

То не жінка, — чистий ангел,
Що взяла мою любов!
Хай до шовку доторкнеть ся,
То на пучках буде кров.

Най би глянули на неї
Ті, що ідолів хвалять, —
Всїх би ідолів зрекли ся,
Щоб її за бога взять.

Тай сьвятий побожний черчик
Хай не дивить ся на ню:
Скоро гляне, — геть забуде
Про молитву він свою.

Ой, не пити воду з моря:
То-ж солона гіркота!... —
Дасть вона своєї слини —
Посолодшає вода.

Дикі, голі, сїрі скали!...
Най вона по них іде,
То зїллями і квітками
Кожна скеля поросте.

Ось!... дихнув вітрець на неї, —
Наче квітку поруша...
Ніби віск, у мене тануть
Тіло, серце і душа.

VI.

Голубéє море і Кавказ зелений
Чаром, мов кадилом, дихають на мене.
Я дивлюсь, дивлю ся в бірюзову даль...
Не надовго тут я... Аж подумать жаль!

Доведеть ся швидко кинути країну
І тягти ся далї, в инчую чужину.
От тодї, як буду звідси од'їжджать,
Байронову пісню стану я співать:

VII.

До дївчини-Атенки.

Доки я не кинув край,
Серце ти мінї віддай.
Нї! вже стало ся твоїм, —
Забирай його зовсїм!
Їду!... знай же ось про що:
*Ζωή μου, σὰς ἀγαπῶ!**)

---

*) = Життє моє! я вас кохаю!

Вільна, легкая коса,
Що вітрець ї колиса;
Різві очі; вії-шовк,
Звисли вниз до щік-квіток; —
Сьвідчусь їми ось про що:
Ζωή μου, σὰς ἀγαπῶ!

Ті уста! той поясок!
Той німий язик квіток!...
І моє коханнє те,
Що з журбою в парі йде...
Сьвідчусь вами ось про що:
Ζωή μου, σὰς ἀγαπῶ!

Я в дорозї вже, дївча!
Ти-ж згадай мене без зла.
В Істамбул мене везуть, —
Серце-ж, дух, з Атен не йдуть.
Розлюбити-б?! — нї за щó!
Ζωή μου, σὰς ἀγαπῶ!

VIII.

Із Сапфо*).

То щастє небесне — сидїти з тобою!
Зрівняв ся з богами щасливець такий,

---

*) Написано не стільки за грецьким перописом (Poëtae lyrici graeci, recensuit Theodorus Bergk, ed. quartae vol. III, Липськ 1882, ст. 88—90), скільки за вільним переспівом акад. Хв. Корша: „Римская элегія“, Москва 1899, ст. 5. А в тім, мій переклад дословнїйший од Коршевого.

Що жадібно ловить солодку розмову
І осьміх принадливий твій !

Солодку розмову й принадливий осьміх...
Од них мою душу стуманює страх.
Дивлю ся на тебе, дивлю ся, — і голос
Мінї замірає в устах.

Обличчє горить і скропляєть ся потом,
Ба й трепет холодний мене обгорта.
Я блїдну, неначе посохле бадилле,
І чую, як смерть надлїта.

IX.

Я за тебе, Зоє, рад і вмерти,
І любов у мене платонїчна:
Хто у грудях носить зерно смерти,
В того мрія чиста й іділлїчна.

Коло Зої сей та инчий веть ся,
І сама вона когось кохає.
Але се мінї не ранить серця:
В хорім серцї заздрости немає.

Бо душа одним-одного хоче,
Підляга одним-одній потребі:
Слухать голос, заглядати в очі,
Щоб почути десь себе на небі.

X.

— „Марно від мене ти думи ховаєш, —
Бачу всю душу твою!
Слухай, чужинче: мене ти кохаєш?
Знай же: тебе я люблю“.

Так мінї сказано... Господи-Боже!...
О, воскресителю мій!
Смерти не хочу... — і думать негоже!...
Знову живий я, живий!

СЬВЯТЕ КОХАННЄ.

Іділлїя.

Обновилась, яко орля,
Юность мого серця;
Розпустила душа крила;
Пісня ллєть ся, ллєть ся...

(Кулїш).

XI.

Так! тільки божество бува таке блаженне!...
З любови я сьвятий!... сьвяте моє кохання!
І де́ж на сьвітї є хтось инчий окрім мене,
Що-б мав такі, як я, шляхетні почування?

Хай скептики речуть: „Є тисячі! стидав ся-б!
Твої чуття нї кращі, анї гірші...“
А я, мов гімназист, що вперше закохав ся,
Із патосом пишу наївно-щирі вірші:

XII.

а.

І ве́село, і страшно...
І радощі, і сум...
Затемнюєть ся розум
Од всяких пяних дум.

Що-ж дїєть ся зо мною?
Я в пеклї, чи в раю? —
Та нї! я загадав ся
Про милую свою!

Невже-ж таки направду
Мене кохаєш ти?
Невже-ж на сьвітї долю
Я зміг таки найти?

б.

Лїтав соловейко в рожевий городчик,
Кохав бо він рожу,
А поруч коханки він навіть не бачив
Тернину негожу.

Та знудилась квітка од пта́щиних співів, —
Їй щирости хтілось,
Відради, розваги... І от, до тернини
Вона прихилилась.

Щасливеє тернє спершу́ аж бояло ся
Долї такої...
Чи треба розказувать повість кохання
Мойого та Зої?

в.

Сиджу я в самоти́нї,
Та не з журбою:
Якщо мене ти любиш,
То ти зо мною.

Нї лащень, нї обійміз
Мінї не треба:
Я-ж знаю: ти кохаєш, —
І я — цар неба.

г.

Жахавсь я любови, — гадав, що коханнє
Нам працю спиняє.
Аж бачу я, любко, що й крихітки правди
У тому немає.

Тебе-ж я кохаю, а чую, що в мене
Подужчали руки;
Ще більше душа моя лине до сьвітла
Знаття і науки.

д.

Дивись на тую зірку: —
Ото моя.
А поруч неї друга:
Ото твоя.

В тих зорях ми й по смерти
Зійдéм ся знов,
І знову нам засяє
Сьвята любов.

е.

Мій краю! за тебе прийнять не лякаюсь
Найгіршого лиха,
Бо всякеє горе, недоля, скорбота
Тепер мінї втїха.

Дурниця всї рани й душевні, й тїлесні,
З нудьгою чи з кровю:
Бо знаю я серце, що всї мої болї
Погóїть любовю.

XIII.

Так пишуть школярі... А щó-ж робити:
Я знов дитина!
Рефлєксиє, щезай! бо час радїти:
Така година!

XIV.

Гей, вінок,
Кучерявий од квіток!
З рожі квіт
Заховавсь під гияцинт.

Ой, не білая-ж то рожа:
Біла жіночка, хороша.
Гияцинт, що так навис —
Пасма темних кіс.

Море, грай!
Білий замок обмивай.
Хвиля йде, —
Білий замок аж гуде.

Ой, не синяя-ж то хвиля,
А хвилястая мантілля;
Мармуровий замок звуть
Білоснїжна грудь.

XV.

Серенада.

Лягає тїнь вечірняя
На небо голубе...
Зійди-ж, моя ти зіронько,
Я жду, я жду тебе!

Щебечуть між бананами
Співці солодких мрій...
Заждавсь я, сива горлинко!
Виходь, виходь мерщій!

Затишную альтаночку
В лавровому саду
Я вистелив трояндами
І жду, фіялко, жду!

XVI.

(З Ґете).

Я покинув хатку любки
І ступаю тихо в низ
Серед сутінку нічного
У густий, розлогий ліс.

С-по-за гилля ллєть ся місяць;
Вітерець не шелестить;
А з похилених берізок
Сьвіжий ладон капотить.

Скільки щастя й осолоди
Я з такої ночі пю!
Скільки тихої відради
В душу лащить ся мою!

Ну, й чого-б іще бажати! —
А зачув би любчин клич —
Дав би тисячу тих нічок
За єдину з нею ніч.

XVII.

(Іспанський романс).

С-по-за срібного туману
Хвиля срібного фонтану
Плеще та бренить...
Сад дрімає... Тиша... Темно...
Чи не тїнь отам таємно
Ледви шелестить?!

Бачу постать... Легкість стану...
Так! се ти, моя гітано!
Серцем чую я!
Довго ждав я, повний муки...
О! впади-ж мінї на руки,
Милая моя!...

XVIII.

Гарячий шопіт споміж листя,
Із полутьми.
Під виноградною лозою
Сиділи ми.

Лукаво шелестїли пальми;
Пянїв весь сад.
І я не знав, чи ти́ солодша,
Чи виноград.

(Заслона спадає).

МУСУЛЬМАНСЬКИЙ РАЙ.

Любощі та раюваннє.

XIX.

Рече Пророк: „Люблю́ молитись,
Люблю́ жіно́к кохати
І знаю третю любу втіху:
Вдихати аромати“.

І от, коли я пю повітрє
Пахучеє весня́не,
Із грудей рветь ся щирий голос:
„Я ваш, о мусульмане!“

XX.

На теми з Хейяма, з перського.

1.

Ти знаєш, се́рденько: життє
Дає нам ту́гу раз-у-раз,
А на кінці й сама душа
Як стій одлине геть із нас.

Сїдаймо-ж ген на моріжку,
Зазнаймо скількись днів утїх,
Поки́ новітнїй моріжок
Ще не проріс із нас самих.

2.

Мене впевняють: „Буде пекло,
Ба є й тепера“. —
Не вірмо, серце, сїй промові:
Брехня й химера.

Коли-б усї пішли до пекла,
Хто пє й кохає,
То взавтра-б, наче на долонї,
Спустїло в раї!

3.

На дво́рі весна. Поруч ме́не — кохана.
У неї, мов в гуриї, стан.
Є кварта вина, — дак його попиваєм,
А з боку хвилюєть ся лан.

На де́-чию думку, се — погань, мерзота,
А я вдовольняю ся вкрай.
Бодай я зробив ся гидкійший од псюки,
Коли хоч згадаю за рай!

XXI.

Із Аммâра, з перського.

Я-б бажав: зложивши пісню
Для коханої моєї,
Буть словами тої пісні
На устах у неї,

Щоб, коли зачне кохана
Тую пісеньку співати,
Я уста її солодкі
Міг би цілувати.

XXII.

— „Ти й думать одвикнеш!“
Воркоче мій розум.
А серце співає:
„Чини, як Мохáммед:

„Бували години —
Він янголів слухав;
Бували години —
Гуляв у харемі.

СЬВІТОВІ СКОРБОТИ,
або рамолїсмент?

—■—

XXIII.

Заклятий, понурий, я йду серед бурі
В дрімучий бір.
— „Вернись, чоловіче!!“ з гиляки кигиче
Мінї упир.

Я йду обоятний, до страху нездатний,
Навманяки. —
Єсть гіршії пущі, дикійшії гущі:
Мої думки.

XXIV.

Ужель такъ скоро
Огонь любви погасъ?
(З російського романсу).

Нудьга в души, ломóта у кісткáх...
Мене всього тупі обсїли болї...
Що-ж?... млїти й далї у дитячих снах?
Чи то вже знак, що тра сказать: „доволї!“?

Невже-ж так швидко
Й огонь любови згас?
Невже роспуста
Одна ще лучить нас?

Моя любов — то наче й не любов,
Моє коханнє — наче й не коханнє.
„Дитячі сни...“ — таких не буде знов!...
Гризе мене й гризе розчаруваннє.

Невже-ж так швидко
Вогонь любови згас?
Невже розпуста
Одна ще лучить нас?

XXV.

Я й рад би пить коханнє,
Та тільки не умію:
Виходить щó? — розпуста! —
Я строю з неї мрію!

Тай мрія-ж, мабуть, мідна...
...В алхімію повірю!
Перероблю-но мідну
На золотую-щиру.

О, мріє золотая!
Вернись, бо я стомив ся.
Верни ся, ідеале!
Вернись!... вернись!!... верни ся!!!...

XXVI.

Шумить-кипить бульвар. А я сиджу сумливий,
Дивлю́ ся на люде́й...
В старих і в парубків я думи женихливі
Вичитую з очей.

Гляджу й на хлопчаків... А в них якії мрії?
Яку таять мету? --
Принести на алтар — на груди до повії —
Невинність молоду.

Гляджу й на немовлят... Кумедні споминання
Викликує той рід:
Що кожне, кожне з них із акту спарування
Прийшло на білий сьвіт.

Народ, як лава, пре, і тиснеть ся, і треть ся...
Шумить-кипить бульвар.
Огидно на душі... І цілий сьвіт, здаєть ся,
Великий лупанар.

XXVII.

Із Абуль-Аля, з арабського.

Чоловік до жінки йде,
Добираєть ся;
Дак із того третє в сьвіт
Нарожаєть ся.

Не одразу-ж то воно
З сьвітом злучить ся:
Перше мати вагітна́
Най намучить ся.

Як народить — то вміра,
Стане глиною;
Отакеє-ж буде, знов,
І з дитиною.

XXVIII.

Із Абуль-Аля.

І чого се той ганчар
Так зневажно топче глину? —
Він не думає, що сам
Стане глина за хвилину!

Може бути, що й горща
З тої глини зроблять люди.
Хто захоче — з ганчара
Їсти буде й пити буде.

Може, хтось і в дальнїй край
Схоче горщика поперти!...
І товктиметь ся бідняк
За життя і — знов — по смерти.

XXIX.

На теми з Хейяма, з перського.

Серце-серце! кровю обкипаєш
Ти з лихої долї,
І що дня, що дня тебе шматують
Все новітнї болї.

На кінцї-ж кінців душа одлине
Із мойбго тїла.
Так навіщо-ж ти, душе, до мене
В тїло прилетїла?!

XXX.

Маєш вроду, любий подих,
Гарна в тебе кожна риса.
Маєш личко, як тюльпанчик,
Стан — неначе в кипариса.

А не звісно: з а д л я ч о г о ж
Той Маляр талановитий
Оздобив тебе так гарно
В тлїннім царстві сього сьвіту?

XXXI.

Понад берегом течійки
Пишно квітчать ся зїлля.
Ти-б гадав, що то й не квіти,
А сьміють ся янголя.

Не топчіте їх зневажно:
Кожна квітка проросла
З праху вродниці, що в неї
Щічка, мов тюльпан, цьвіла.

XXXII.

Як нас не було́ ще — так само сьвітало,
Так само й смеркалось,
Так само вертіло ся небо. Так само
Усе відбувалось.

Поволї-ж ступай, бо не порох ти топчеш
Своєю ногою:
Ти гарній красуні отсе наступаєш
На око пятою.

XXXIII.

Через те, що я родив ся,
Сьвіту користи немає,
Тай на тім, що я помру,
Сьвіт нічого не зиськає.

І даремне я ізвідкись
Хочу відповідь дістати:
На що тра мінї було
І родитись, і вмірати?

XXXIV.

Так! що діеть ся на сьвіті,
Все не з нашого бажання.
Ну, й навіщо-ж мати в серці
Всякі замисли й змагання?

Раз-у-раз ми мусим тоскно
Промовлять самі до себе:
„Ще прийти ми не поспіли,
А одходити вже треба!“

XXXV.

Із Абуль-Аля.

Ворожбит ворожить людям...
Але-ж він немов сліпий:
Має там якуюсь книгу,
Щось вичитує у ній...

Аж нудьга на се й дивитись!
Де́-ж він може розгадать
Ті рядки, яких не тямить
Сам Писака прочитать?!

Перше він послав Мусія...
Далї Йсус учив не так,
Хоч також навчав од Бога...
А Моха́ммед — знов інак.

Кажуть люди: „На останок
Буде ще́ пророк у нас; —
Всю тоді пізнаєм правду!...“
Бідні люди! шкода вас:

Ви жили учора в пітьмі
Тай сьогодні живете...
Тільки-ж годі!... в нашім сьвіті
Не балакаймо про те!

Хочеш стрілити дурницю —
О! — кричи найголосніш!
Але схочеш правду мовить —
То шепни тай тихо диш.

XXXVI.

Ой, піду́ я в луг, —
Там позбудусь туг,
В тихім га́ї тихо загуляю ся.
Заплету вінок
З лїсови́х квіток.
Я поет, я ними заквічаю ся.

Раптом зїллє схне,
Як торкне мене,
І гуде діброви́ця зеленая...
Бо споганивсь я
І не варт вінця,
Мов розпустна, грішна нареченая.

Кряче очерет:
„Ти вже не поет,
Бо душа поетова — дитячая
Одійшли вони,
Золотії сни!
І твоя натура — то зьвірячая!“...

Боже!!... глянь з небес!
Ти — творець чудес, —
Приверни мінї мій скарб загублений:
Приверни мінї
Знов дитячі днї,
Непорочний дух, гріхом не ступлений.

Ох, Сьвятий! скажи
Тїлу і душі
Відродитись чистими, дитинними!
Най моя любов
Затрепеще знов
Братнїм серцем, мріями безвинними!

XXXVII.

— „Ну, годї! отямлюсь“... — кажу́ я до себе:
„Стихійним чуттям підлягати не треба.
Не буду-ж нуди́тись! так розум велить...“
Кажу́ так до себе, а серце болить.

— „Брати́ — у неволї“, ізнов я говорю, —
„Не слїд оддавати ся власному горю.
Народ наш страждає, в кайданах лежить!...“
Говорю, а серце так само болить.

— „Своє особистеє лихо забуду.. .
Піду я на службу до рідного люду...
Мовчи-ж, моє серце!... мовчи хоч на мить!...“ —
А серце, шмат мняса, болить тай болить.

XXXVIII.

Ні! я субєктивний,
Я еґоїстичний:
Все чуттів шукаю
Тонко-естетичних.

Міліони стогнуть
З голоду, з неправди, —
Я-ж готов у стогнах
Ще й шукать принади.

Гей, удар же, Музо,
Ти в нові струни,
На нові співи,
На нові думи!

XXXIX.

Весняна розмова.

— „Весна вже на двóрі! І гріє і сьвітить
„Ласкавеє сонце.
„Весняне повітрє потоками ли́не
„У хатнє віконце.

„Біга́ймо з хатини! Яка-ж то принадна
„Лука молоденька!
„З сусїднього гаю летять чарівницькі
„Пісні соловейка.

„Привільно несе течія-дзюркото́нька
„Прозорую воду,
„Журчить-повідає чудовую казку
„Про дївчину-вроду.

„Вітрець подиха́'. розливає нам силу
„Новітню по крови.
„З фіялки й конвалїї пахощі дишуть
„І звуть до любови.

„І сонце, й лука, й течія, й соловейко,
„І вітер, і квіти —
„Вмовляють і кличуть: Кохати!... Любити!...
„Кохати!... Любити!...“ —

— Лю-би-ти... ко-ха-ти... О, нї! не для [мене
Обійми жіночі!
Нї в зїму, нї в ве́сну мене не приваблять
Жіночії очі.

Запашне повітрє та вітер весняний
Зовуть до кохання?!
Це легот для тебе, мінї-ж він доносить
Мужицькі стогнання.

Тобі про коханнє торочить фіялка
Й південнії квіти.
Мінї-ж вони шепчуть: Мужик безталанний
Без хлїба й просьвіти.

Тобі дзюркотонька нагадує любку!
Немов на наругу
В нїй бачу я тільки мужицькії сльози
Та вічную тугу!

Нехай соловейко верзе про кохання, —
Дурненька пташина!
У мене коханка, у мене є любка —
То рідна країна.

До неї горну ся, її поцілунком
Упюсь до сконання.
О, друзї! чи є що на сьвітї солодше
Од цього кохання?

XL.

Тарасове сьвято на чужинї.

В дальнїй Кавкащинї, в краї чужому
Мрієть ся рідная хата:
Сьвята найбільшого ми дочекались,
Нашого любого сьвята.

Русь-Україна сьогоднї справляє
Память свойому пророку.
Ми із чужини так само возносим
Славу сердечну, глибоку.

Згадуєм сумно за рідну Вкраїну,
Повну принади землицю,
Повну ланів і гаїв і садочків,
Повну краси чарівницю.

Згадуєм сумно за рідну Вкраїну,
Повну злигоднів селянських,
Повну насильства, одчаю та муки,
Повную лютощів панських.

Нене-голубко! до тебе я лину:
Тут я чужий чужениця.
Аще забуду тя, Єрусалиме,
Будь ми забвенна десниця!

Най до гортані язик мій прилипне,
Скоро тебе позабуду
І в чужині одіб'ю ся од служби
Нашому рідному люду!

Батьку Тарасе! ти чуй присяганнє:
Ми, українські діти,
Матір і бідного менчого брата
Будем по віки любити.

Будем бороти ся, їх визволяти
З пазурів сина Едома!
Каже надія: Діждем ся напевне
Вільного рідного дома.

XLI.

(З Гейне).

Коло замку у Каноссі —
Генрих, цар німецький — босий
І в сороччині покутній...
Ніч — холодна і дощлива.

А з вікна хтось виглядає.
І, як місяць осияє,
Видко лисину Григора
Та Матильдиніï груди.

Цар — блїдий, пригасли очи,
„Pater noster“ він бурмоче.
Та в глибу в царевім серцї
Скреготить інакший голос:

„Ген далеко, в ріднім краї,
„Там стоять великі гори,
„А в горах росте залїзо,
„Що придасть ся на сокиру.

„Ген далеко, в ріднім краї,
„Там могутнії діброви,
„І з найбільшого дубища
„Вийде обух на сокиру.

„Гей мій краю, рідний краю!
„Ти народиш і людину,
„Що гадюку наших болїв
„Перетне його сокира.

XLII.

Епільоґ.

Співаю пісню, повную огня,
Із неї віє дух живий і сьмілий, —
Ніхто й не доміркуєть ся, що я —
Давно вже труп, увесь захолодїлий.

Отак, буває, гляньте на ланок, —
А там стремить опу́дало з соломи.
Начепляно на ньому ганчіро́к;
Стоїть воно сухеє, нерухоме.

Дмухне вітрець, — замають ганчірки,
Захилитає страхопуд руками. —
Лякають ся, цьвірінькають пташки!
Іде переполох між горобцями!

Людина-ж трапить ся під тую мить, —
Дак щó для неї гороб'яча мірка?
Погляне тай: „Опудало стирчить,
А шелестіла в нім сама ганчірка“.

5 августа 1900 року. Туапсе на Черкеському побережжю.
15 августа. — Батум.

ПЕРЕДСМЕРТНІ МЕЛЬОДИЇ.

ІЗ ЛИСТУ ДО ВС. МІЛЛЄРА.

I.

Дивувалась зима,
Чом се тають сніги,
Чом леди присли всї
На широкій ріцї.

Ів. Франко.

Дивувала зима, дивувала ся:
Деж то сила її подївала ся?
Ще не втишились вітри студенії,
А луки розквітають зеленії!

Дивувала й земля, дивувала ся,
Звідки сили такої набрала ся:
Вільно дихає грудьми розкритими,
І поля одягають ся квітами.

Тільки я нї-на-щó не дивую ся,
Бо для мене зима не минула ся:
Я вдихаю не радість весняную,
А холодную смерть невблаганую.

II.

(По бурі).

Теплий грім... Цьвітуча вишня
Пє медовую росу́...
Я підняв листок посохлий
І задумавшись гризу.

Все сьвіжіє!... З грому-бурі
Обновила ся земля..
А на віки помертвіла
Тільки ти́, душе моя?

III.

Стою́ я в весня́ному га́ї...
Фіялки, фіялки навкруг...
Бою ся ступати, щоб їх не топтати,
А втїха захоплює дух.

І вірить ся: я оживаю,
У грудях нова течія...
Та марнії мрії! порожні надії!
Уже перетлїло життя.

І я — мов торішнєє листє,
Що грієть ся сонцем ярким:
На сонці печеть ся, до сонця сьміеть ся,
Аж доки зітлїє зовсїм.

IV.

По піску по золотому
Ллєть ся срібная вода:
Плеще, граєть ся на ньому
І грудима припада.

Нижче-нижче гнеть ся гилле
У плакучої верби:
„Там — справляєть ся весїлле,
Я — зсихаюсь од журби...“

V.

Я й не жалую, що кину сьвіт отсей:
Бо не кину дорогих менї людей, —
Розіллюсь по всїй природї:
В любій, сонячній погодї,
В срібних во́дах, у лїсках,
У квітках.

Невиди́мо я полину по землї
Тихим вітром по запа́шному зїллї;
Ароматом, повним чару,
Обійму тебе, мій царю, —
Горду голову твою
Оповю.

VI.

(До Сириї).

Мене заколисав чудовий шум весняний;
Дрімо́та набіга і сон якийсь коханий.
Надходить полусмерть... О, сьвіте! прощавай!
Прощай і Сириє, мій милий, гарний край!...

Сьвята моя землé, мій краю чарівливий,
Ти — вічний спогад мій, в тобі я був щасливий...
Тебе я бачу знов у передсмертнім сні,
І бедуїнськії я чую знов пісні.

ІНТЕРЛЮДИЯ.

З Єрусалимських околиць*).

(Пастораль).

VII.

Прольоґ.

Гарячий день повечорів.
Ідуть до дому люди.
Іде задуманий Араб,
Гукає на верблюди:

---

*) В чч. X, XII і XIII єсть одгуки сучасних арабських пісень з під Вифлеєму; чч. IX, XI, XIV і XVI взято із староарабської збірки пісень »Хамаса« (= чч. 518, 508, 499, 5 і 157, коли тримати ся нумерациї Рюккертової).

Він.

„Гей-гей, верблюдоньки! мерщій!
Гей-гей до Силоаму!
Там може ще побачу раз
Я дівчину ту саму“.

VIII.

Вона.

Силоамське джерело,
Водонько сцілюща!
Ні, не лік із тебе йде,
А журба болюща.

Я черпала воду в міх, —
Гнав юнак верблюди.
Як на мене подивив ся —
Затиснулись груди.

Цілий день він ув очах,
І забуть не сила.
Ох, купеле-Силоам!
Ти мене згубила.

IX.

Він.

Я спинив ся на спочинок
У роскішному гаю.
Сад росистий... Срібні квіти...
І затишно, як в раю.

Сотні мрій мене обсіли
Од такої красоти,
І бажань усяких безліч. .
Та в усіх була лиш ти.

X.

Вона.

Не злюбили мене сестри,
Що така я гарна:
Білолиця, бистроока
І струнка, як сарна.

Кажуть: „Тра її послати
На тяжку роботу:
В самий південь кози пасти
І тягати воду".

Не згоріла-ж я од спеки, —
Стала румянійша.
Міх важкий мене не згорбив, -
Стала ще стрункійша.

І вовняная верівка
Плеч не обшмульгала.
Брала воду з Силоаму —
Хлопця зчарувала.

XI.

В і н.

Ви може-б менї заказали
Коханую Лейлу видати?
Нехай! Та нїхто не закаже
Тужливії співи складати!

Ви може-б менї заказали
Із Лейлою мати розмову?
Вві снї вона прийде до мене,
Зустріну я Лейлоньку знову!

В переддо́сьвітню годину
Бачу Лейлу уві снї.
„Мила!! хочеш дати щастє
Заборонене менї??“

Каже: „Нї, мене вже кидай,
Набирай ся забуття“.
„Не покину й не забуду:
Ти-ж усе моє життя“.

XII.

Вифлеємська серенада.

Сонце про́мінем останнїм
Золоти́ть Сіон;
Йосафатову долину
Обгортає сон.

Квилить жалібно сопілка:
Дівко! не барись!
У долину під маслину
По скалах спустись.

А не прийдеш — вверх до тебе
Я полину сам,
Прокраду ся попід муром,
Тихо вість подам.

Одгорну я од віконця
Листє-виноград
І шепну: „Біленька кізко!
Вийди, вийди в сад!“

XIII.

Вона.

Мати з хати вийти не пускає...
Спати не могóтонька.
Мéртве море не таке гіркеє,
Як моя скорбóтонька.

Милий, милий! ти не жди на мене:
Вже не дочекати ся!
Тра самóму по долах і згір'ях,
Ланью перемчати ся.

Догадав ся серцем мій голубчик,
Догадавсь любесенький:
То не сайга скаче там по скелях, —
Поспіша милесенький.

XIV.

В полоні.

Душа летить у рідний край
За табором Єменців,
Та тілом я на чужині,
В полоні у Мекканців.

І от, на диво, у ночі
Прийшла до мене мила.
Вязницю замкнену мою
Тихенько одчинила.

Сказала кілька втішних слів
Та скоро й попрощалась, —
Душа моя за нею в слід
Із тіла видиралась.

Дівча! не думай, мов би я
У цім ворожім краї
Зробив ся вже хитким-плохим,
І мов би смерть лякає.

О, ні! й погрозами мене
Не застрашать Меккани:
Я й досі їм не покоривсь,
Хоч на ногах кайдани.

А ти... Тобі я покоривсь:
Тебе кохаю сильно,
Так само як кохав тоді,
Як був людина вільна...

Душа летить у рідний край
За табором Єменців,
Та тілом я на чужині
В полоні у Мекканців.

Під Вифлеємом, коло ставів Соломонових,
16/IV 1898.

XV.

Finita la commedia!

Бачу я сни із чудового Сходу,
На-віч я бачу ту райську природу...
Сириє! в твій зачарований сьвіт
Най понесеть ся од мене привіт.

Корчать ся, мучать ся груди слабії...
Сон перервав ся... Ізчезнули мрії...
Вітер весняний голубить мене, —
Темная смерть у могилу жене.

XVI.

Нагадую собі я передсмертний спів
Героя-Шáнфари в руках у ворогів:

„Не ховайте! бо не суджено
Похорон для мене.
Вийде з мене здобич ласая
В дикої гієни.

„Здіймуть голову, — юнацькую
Найважнійшу силу.
Зволочу́ть її на роздорож...
Викинуть і тіло.

„Там не буде вже сподіванки
На життє і радість.
Зверху ляже темна ніченька
І людська ненависть“.

XVII.

Вовчая натура! дикий заповіт!...
Але чути в ньому любую принаду...
Я очима вовка не дивлюсь на сьвіт,
В дикую-ж могилу покладу ся радо.

Не люблю гучних я цви́нтарів
І не хочу там лежать.
Поміж нивами безвісними
Накажу себе сховать,

На лану, в густому колосї,
Без могили, без хреста,
Без усяких буде написів
Моховитая плита́.

Може в зиму налягати-ме
Грубий килим снїговий? —
Ет! на серцї і теперечки
Мертвий холод зимовий!...

А розтане сніг на про́весні —
От, тоді мені гаразд!
На моху́ на оксамітному
Розцьвітеть ся срібний раст;

Навкруги зазеленієть ся
Ізумруд-озимина...
Літом — пишно янтаріти-ме
Колосистая стіна.

Зайченятко беззахистнеє
Тут притулить ся на ніч
І радіти-ме, сердечнеє,
Що не злапав лютий сич.

Ніч очима бархатистими
Блискотіти-ме на нас;
Нива пахощі солодкії
Видихати-ме в той час.

І в диханню ночі теплої
Оживати-му я знов:
Ціла нива з мене пити-ме
Соки серця, нерви, кров.

XVIII.

Refrain.

Невидимо я полину по землї
Тихим вітром по запа́шному зіллї;

Ароматом, повним чару,
Обійму тебе, мій царю, —
Горду голову твою
Оповю.

Станиця Кавказька понад Кубаню,
30 марта 1900.

ІЗ ГАЙНЕВИХ ПІСЕНЬ.

Із пісень Гайневих *).

I.

Серце, серце! не нуди ся!
Вже-ж не вік пора смутна:
Що зіма забрала в тебе,
Те віддасть нова весна.

Скільки гарного ще в сьвіті!
Подиви ся без журби.
Все і все любить ти сьмієш, —
Що захочеш, те й люби.

---

*) Із тисячі Гайневих пісень захотіло ся мінї зробити тільки таку вибірку, яка-б зовсїм підходила під спільний тон мого »Пальмового гилля«. Через те я понасмикував собі Гайневих поезий не більше, як два з половиною десятки, тай то із циклїв зовсїм неоднакових, зовсїм різних, а понанизував їх усї на одну низку; тим-то вийшов, може, такий розпорядок, що сам автор не знати, чи був би його похвалив. Та се треба сказати тільки про те, як я впорядкував чужі вірші. Що-ж до тексту кождої поодинокої поезиї, то там я нїде не робив жаднїсїньких змін і силував ся перекладати дословно, — от, хіба що инколи, проти моєї волї, в переклад могли позалїтати деякі дрібні згадки з моїх власних віршувань (ті або инчі епітети, вислови, синонїми, то що).

II.

Знову ліс одяг ся в квіти,
Мов до шлюбу молода.
— „А! здорова, весно красна!“
Сонце весело віта.

Знов щебече соловейко,
Смутно й ніжно квилить знов,
І ридає, і виводить...
Тая пісня — то любов.

III.

Синії очі весня́ні
Дивлять ся тихо з трави...
Ла́гідні, милі фіялки,
Підете в китицю ви.

Рву я фіялки... Задумавсь...
Що се! лящать солов'ї, —
Голосно всім повідають
Мрії сердечні мої.

Голосно всім повідають
Мрії про ве́сну, про май...
Вже мою любую тайну
Знає цілісінький гай.

IV.

Я квітку кохаю. Котрую-ж — не знаю
І гину з нуди.
Побачу цьвіточок, дивлю́ ся в віночок,
Щоб серце знайти.

Все пахне, росквітло... Вечірнєє сьвітло...
Лящить соловей...
Шукаю я серця, що любо так бєть ся,
Не так, як в людей.

Лящиш, соловію?... — Я все розумію
З жальки́х твоїх дум.
В обох нас знемога, і сум і трівога,
Трівога і сум.

V.

Риба́лонько гарненька!
Жени свій човничо́к
До берега, й сїдаймо
Ми поруч на пісок.

Тулись до мого серця,
Довір ся ти мінї:
Що дня-ж по дикім морі
Ти їздиш у човнї.

А серце чим не море?
Чи-ж мало бур у нїм?
Прили́в, одли́в і перли
На днї його живім.

VI.

На личку в тебе літо
Румя́нее пашить.
За те зіма холодна
На се́рденьку лежить.

Голубко! се минеть ся,
Побачиш ти сама:
У серці буде літо,
На ли́ченьку — зіма.

VII

Із сліз моїх, любко, вродилось
Багато пахучих квіто́к.
Зітхання-ж мої обернулись
У хори сьпівучих пташок.

Якщо́ ти мене покохаєш,
Дарую всї квіти тобі,
І в вікнах твоїх соловейки
Заступлять дорогу журбі.

VIII.

Мов серні, по стрімки́х скала́х
Тікать їй довело ся,
І вольний вітер розвівав
Хвилястеє волося.

Нарештї я її вловив
На кручі, ген над морем,
І серце гордеє вблагав...
І мирно ми говорим.

Над кручею, аж в небесах,
Над океаном сїли, —
Щасливі так, як в небесах,
На захід ми глядїли.

Запало сонце там внизу
У темнім-темнім морі,
І хвилї бурхали над ним,
Мов водянії гори.

Та ну, не плач! Воно зайшло
Не в хвилї ті безкраї:
До мене в серце запливло
І знов ще засияє.

IX.

Недвижно ясні зорі
На висотї стоять,
Й одна на другу нїжно
Од віку все глядять.

Яка їх мова гарна!
Яке багацтво слів!
Та жаден з філологів
Її не зрозумів.

А я ту мову вивчив
І не забуду ввік:
В очах моєї любки
Знайшов я весь словник.

X.

За чай посїдавши, розмову
Вели про коха́ннє вони, —
Такії чутливії панї,
Такі естетичні пани.

— „Правдива любов — платонїчна“,
Промовив совітник сухий.
Совітниця хитро всьміхнулась,
Та стогне: „Ой, Господи-ж мій!“

І піп розпустив свою губу:
„Не треба кохати ся так,
Щоб шкода була для здоровля“.
На те йому панночка: „Як?“

Тужливо сказала графиня:
„Кохатись — то так, щоб палать!“
І зволила з ласки своєї
Баронові чаю наллять.

Було́ одно місце порожнє,
Бо ти чаювать не прийшла.
А вже-ж про коханнє, голубко,
Ти гарно сказати-б могла!

XI.

Чи я в ночі́ на ліжку
Зариюсь в подушка́х, —
Принадний, милий образ
У мене на очах.

Чи тихо задрімаю
І очі я стулю, —
Прокрадуєть ся ніжно
Він в голову мою.

Прокинусь я, — тай вранці
Не розстаю ся з ним:
Весь день ношу́ той образ
У серці я своїм.

XII.

Ніч. Запа́хнули гвозди́ки.
А в горі, під небесами,
Наче бджоли золотії,
Зорі ми́гають роями.

Споза сутіни каштанів
Хатка білая блискоче...
От, риплять склянії двері;
Чую голос я дівочий...

Любий трепет... Милий шопіт...
Боязливе обійманнє...
Зацікавлені троянди...
Солов'їнеє лящаннє...

XIII.

На плечі твої білосьніжні
Я голову тихо схилив
І тайну дівчачого серця
Підслухати добре з'умів.

Гусарськії грають музики,
У браму ввіходить весь повк.
І в серці твойому розлуку
Собі прочитав я і змовк.

Та най мене взавтра ти й зрадиш —
Сьогоднї-ж іще ти моя.
І в милих обіймах у тебе
Подвійно втїшаю ся я.

XIV.

Гусарськії грають музики,
Виходить із города повк,
І знов я стою коло любки
Із сьвіжим букетом квіток.

Тут дике було господарство,
Вояцтво, селянство ревло.
І навіть у любчинім серці
Багато постоїв було.

XV.

Хто коха і безталанно,
Та у перше, — цар він неба;
Хто-ж і в другий раз так само, —
Просто дурнем звати треба.

Я — той дурень, вже-ж бо вдруге
Безталанно я кохаю.
Всї сьміють ся: сонце, місяць,
Зорі, сам я... і вміраю!

XVI.

Зайшов я туди, де кохана
Божилась і ти́скала руки. —
Де капали в зрадниці сльози,
Сичать і гнїздять ся гадюки.

XVII.

Отруєний виходить
У мене кожен спів.
Но, мила! Хто-ж отрути
В життя мінї налив?

Отруєний виходить
У мене кожен спів, —
А хто-ж у мене в серцї
Гадюкою засїв?

XVIII.

По лїсї блукаю та плачу,
Стрічаю дрозда́ в вишинї.
Поскокує пташка й питає,
Чого це так сумно менї.

Ну, пташко, про се тобі скажуть
Сестрицї твої, ластівки́:
Над самим віконцем у любки
Лїпились їх мудрі хатки́.

XIX.

Як ти можеш спать безжурно?
Ти-ж бо знаєш: я живий; —
Знов надійде гнїв колишнїй,
Перерву ланцюг я свій.

Чула давнюю ти пісню,
Як мертвець один колись
У ночі свою кохану
За собою в гріб поніс?

Бій ся, дївчино вродлива!
Що за осьміх на лицї?
Я живий і я ще дужчий,
Нїж укупі всї мерцї!

XX.

У мене був коханий рідний край.
В моїм вікні
Шумів гиллястий дуб, фіялками цьвів май...
Та то вві сні!

Я мову чув там рідную свою.
І хтось мінї
Щирісінько сказав по-нашому: „люблю!“ —
Та то вві сні!

XXI.

Загасла!

Завіса впала. Вже по всьому.
Пани і паньї йдуть до дому.
А пєса? гарною знайшли?
Мабуть, бо оплески гули.

Вся публїка велешановна
Поету плескала вимовно.
Тепер будинок занїмів;
Весь гомін стих. Нема й огнів.

Та цить! задренькотїло різько
У пітьмі щось, до сцени близько.
Либонь, то луснула дурна
В старої скрипки там струна́.

Чогось так нудно у партері;
Щури шкребуть ся по-під двері...
Аж ось зачаділо навкруг!
Остатня лямпа зашкварчала,
Одчайно вся затрепетала...
Загасла! — То мій бідний дух.

XXII.

Посохлі фіялки... Зажовклая стрічка...
Та локон, що пилом укривсь...
Наддерті записочки... Па́мятки з того,
Чим тішилось серце колись.

Дивлю́сь на ті па́мятки знудженим оком
Тай в коминок ки́даю їх.
Тріщать, полохливо палають обломки
Нещастів і щастів моїх.

Крізь комин, за димом, летять легкодушні
Любовні присяги, божби;
Кахикає хитро божок невиди́мий,
Глузує, не знає журби.

Усе попалив я... Сиджу́ коло жару...
Задумав ся тихо... Гай-гай!...
Остатняя іскорка з попілу блима...
Ну, доброї ночі!... Прощай!

XXIII.

Нічка осїння, похмура;
Вітер по лїсї шумить.
Щільно я плащ запинаю;
Сумно мій коник біжить.

Їду. Мене-ж обганяють
Думи крилаті мої.
Любки моєї хатину
Втїшно малюють мінї.

Брешуть собаки. Виходять
Слуги зо сьвітлом в руках.
Мчусь я по сходах. Остроги
Гучно брязчать на ногах.

Теплий покоїк на версї...
Килим... Пахучі струї...
Жде мене мила... Я входжу,
В руку цїлую її...

Вітер лютує, а листє
Стогне питаннєм глухим:
„Що тобі треба, фантасте,
З сном нерозумним твоїм?“

XXIV.

Чорні фра́ки, білі груди
І шовко́вії поньчохи.
Тиха мова, обіймання...
Тільки серця — анї трохи.

Ах, коли-б їм трохи серця
Та правдивого кохання!
Чиста смерть — усї їх вірші
На придумані страждання!

Нї, поїду я на гори,
Де стоять затишні хати,
Віють чисті, вольні вітри,
Грудям легко оддихати.

Нї, поїду я на гори,
Де гиллясті сосни мріють,
Чути журкіт, співи пташок,
Горді хмари туманїють.

Ну ви, салї блискотючі
З блискотючими панами!
Прощавайте! з верхогір'я
Насьмію ся я над вами.

XXV.

„Чуєш ген далекий гомін
„З контрабаса та скрипиці?
„Там крилатий свій таночок
„Водять сільські красавиці.

— І, голубчику! вклепав ся!
Я не чую скрипку тую.
От, що рохканнє свиняче
Та кувіканнє... — се чую. —

„Гу! стрілець у лїсї грає
„На вербовий свій ріжочок.
„Далї гра', коло ягняток,
„На сопілку пастушочок.

— Тут, голубчику, немає
Нї ріжка, анї сопілки...
Свинопаса онде — видко.
Гонить свинї... Та і тілки. —

„Ах! отам співають хором
„Гармонїйним, чарівливим...
„Херувими віють крильми,
„Утїшаючись тим співом.

— Де там хори й херувими!
Верещать собі хлопята,
Що женуть до дому гуси...
Бють ся крильми гусенята... —

„Чи не чуєш, я́к привітно
„Загули сріблясті дзвони?
„І селяни йдуть побожно
„Помолитись до ікони.

— Ет! реве там бугаїсько
Із коровою гладкою.
Череда, лоби́ схиливши,
Пре в хлїви, на купи гною. —

„Споміж листя що́ там має?
„Мріє в білім покривалї?
„То-ж стоїть моя кохана!
„На очах — сльоза з печалї.

— Ну, й сьміху! не бачиш бабу?
Лісникову сиву жінку?
На костур вона зіперлась...
Шкандиба', либонь, до шинку. —

„Так!... З усіх моїх фантазий
„Ти гарненько вмів закпити,
„А того, що маю в серці,
„Ти не викоріниш звідти.

Звиногородка в Київщині
9—12 юня, 1901 р.

ВІЦЛЇ-ПУЦЛЇ.

Із „Романсеро“ Гайнріха Гайне.

(1846—1851).

Прелюдия.

Ось вона, Америка!
Осьде він, новітній сьвіт,
Не теперішній, що вяне
Через те, що з'европеївсь.

Ні, це сьвіт іще новітній,
Як Колумб його доперва
Витяг нам із океану
Споза сьвіжих, ясних хвиль;

Ще по нім збігають перли,
Капотять, блищать, мигочуть.
І під любим сьвітлом сонця
Все тут дихає здоровлєм.

Се не цвинтар романтичний,
Се не склад старих обломків,
Всяких символів поцьвілих
Та перук закаменілих.

Ні! на цім здоровім ґрунті
Кожне дерево здорове:
Жадне з них не нудить сьвітом
І не зна спинних сухіт.

Скрізь гойда́єть ся і птаство,
Здоровецьке, пестропере.
Круг очей — чорненький о́бід,
Мов поважні окуляри.

Довгий дзюб схиливши гордо,
Мовчки дивлять ся на мене...
Далї, гу!... зацокотїли,
Мов перекупки з базару!

Не второпаю, що́ кажуть!
А здаєть ся-ж, добре знаю
Я усї пташачі мови,
Наче мудрий Соломон,

Що мав тисячу жінок
І пташачі мови тямив
Чисто всї: новітнї, давнї,
Вмерлі, випханії навіть...

Ґрунт новий, — квітки новії,
В них і пахощі новітнї:
Дивні, дикі аромати,
Що вдирають ся в мій ніс,

Дражнять, колють і лоскочуть...
А мій ніс несамовитий
Аж мордуєть ся, — мізкує:
„Де́-ж я нюхав щось такеє?!“

Чи не там, на Ріджент-стріті,
На палюче-жовтих грудях
Струнковитої Яванки,
Що жувала все квітки?

Знов же, може в Роттердамі
Коло ста́туї Єразма
В білій будочці для вафлів,
Таємничо так запнутій?...*)

Але доки в сьвіт Новий
Я вдивляв ся, остовпілий,
Я і сам Новому сьвіту
Наробив переполоху.

Бо, подибавши мій погляд,
Переляканая мавпа
Швидче в кущ! — і галасує:
„Старосьвітняя мара́!!“

Малпо, малпо! не лякай ся:
Не мана я, не мертвяк,
Аж кипить життє по жилах,
Син життя я найвірнійший.

Тільки, правда, довгі роки
Мав я зносини з мерцями, —
Через те од них набрав ся
Їх манєрів і дивацтв:

---

*) На базарньому майдані в Роттердамі поставлено памятник Еразмові Роттердамському, що народив ся тутечки 1467-го року.

Збігли-ж роки молодії
У Венериній горі,
В Барбароссиній, та в иньших
Романтицьких підземеллях*).

Ні, я твій прихильник, малпо!
Я-ж бо бачу, он, на голім
Безволосім твоїм заді
Дорогі мої три фарби.

Онде чорна, от червона,
Онде жовто-золотиста...
Фарби, що у малпи з за́ду —
Наче пра́пір Барбароссин!

*) Середньовікова леґенда про Венерину гору (Venusberg, або по церковному Mons Veneris) каже, що Венера, як поруйнувано їй усі її храми, втекла в одну потайну гору і там весело живе; поміж тими людьми, що часом гостювали в неї, називають Тангайзера, лицаря-співця. Барбароссина гора (Kyffhäuser) — гора в Тюрингії, куди заховав ся, як каже народ, імператор Фрідрих Барбаросса; а попи, мовляв, кажуть неправду, буцім він утопив ся на поході в Палестину, — він у Кіфгайзері сидить живісінький і колись вийде із тої своєї схованки, на радість німецькому народови. Про сї леґенди ширше розводить ся Гайне в своїх прозаїчних писаннях: »Стихийні духи» (1834) та »Занепад богів« (1853).

Пісня перша.

Він носив вінець лавровий,
А на чо́ботях блищали́
Золоті остроги. Сам же-ж
Не герой був анї лицар, —

Розбишацький був ота́ман,
І нахабне і́мя „Кортес“
Він нахабним кулаком
Записав у книгу слави.

Записав його під самим
Під Колумбовим іменням,
І тепер дитина в школї
Має вивчити їх разом.

Скаже: „Христофор Колумб“,
Далї, знов: „Фернандо Кортес“, —
Дві великії людини
В новосьвітнїм пантеонї*).

Се-ж остатнїй жарт у долї:
Щоб у памяти людській
Спарувать імя́ геройське
Із пройди́сьвітським імя́м.

---

*) Свої звістки про Кортеса (1485—1547) Гайне зачерпнув, мабуть, із Cruautés horribles de conquérants du Méxique (Париж 1838) — Ф. д' Альви Іхтлїльхогітль.

Чи-ж не краще-б, щоб імення
Зоставалось невідомим,
Ніж тягалось вічні віки
У такому товаристві?

Бо-ж Колумб — герой-героєм,
А душа його була́
(Всім це ясно, наче сонце)
Так і щедра, наче сонце.

Инчі люди й до Колумба
Дарували нам чимало,
Але він подарував
Цілий сьвіт: Америку.

Правда, з зе́мної вязниці
І Колумб нас не відзволив,
Ну, а все-ж її поши́рив
І ланцюг зробив довгійшим.

От за те-ж і вдячні люди,
Бо обридла їм Европа,
Бо так само їм обридла
Африка і Азия.

Лиш один, один герой
Більше дав нам од Колумба,
Краще дав нам од Колумба: —
Хто єдиного дав Бога.

В нього батько звавсь Амрам,
Мати звалась Йохабета,
Називав ся він Мусієм.
То найкращий мій герой!

Тільки-ж довго ти, Пеґасе,
Забаривсь перед Колумбом:
Ми не з ним сьогодні їдем,
Але з Кортесом — негідним.

Гей же, коню мій крилатий,
Розгортай-но пестрі крила,
Гайда в гарную країну,
Що зоветь ся Мехіко!

Залетїм до того замку,
Що гостям своїм іспанським
Цар гостинний Монтезума
Одступив на пожиття.

Дав їм замок на життя,
Дав їм корму, скільки жерлось,
Ще й дарунками волóдар
Зайд усїх пообсипав.

Мудро точені клейноди,
Срібло-злото, самоцьвіти, —
Справдї я с н е є сьвідоцтво,
Що за щедрий був монарх!

Бо незрячий сей поганин,
Забобонний, некультурний,
Був ще вірив непохитно
В честь і в вірність і в гостинність.

Він і сам пішов охоче
На бенкетик до Іспанців,
Що вони в свойóму замку
Урядили в честь йому.

Із усім своїм двором
Цар добрячий, цар нехитрий
Йде в іспанськую оселю. —
Там його вітають сурми.

Щó за пєсу грали сурми,
Не скажу. Либонь, вона
Звалась „Вірностю Іспанців“.
Автор — дон Фернандо Кортес.

Як ударив камертоном,
Раптом кинулись Іспанці,
Захопили Монтезуму
І зробили аманатом.

Далї Монтезума вмер...
Тут прорвала ся загата,
Що ховала сїх паливод
Од народнього гнїву́.

Підняла ся хуртовина:
Хвилї лютого народу
Закипіли, зашуміли,
Мов розбурханеє море.

Хоч Іспанцї й як хоробро
Відбивали кожен забіг,
А що день — нова облога
І ще гіршії бої!

Цар помер, — то вже-ж і харч
Не підвóзилась нїзвідки.
Стали порциї коротші,
А обличчя стали довші.

Ті подовжені обличчя
Іззирались між собою,
І зітхали, й споминали
Християнський рідний край,

Дорогий, коханий край,
Де гудуть сьвятії дзвони,
Де на припічку булькоче
Люба Ollea potrida.

В нїй кипить горох — Garbanzos,
А під сподом... ну, тай шельми-ж!
І шкварчать, і смачно пахнуть
Часникові ковбаски́...

Кортес кличе всїх на раду.
Порішили: „Ити до дому!“
Взавтра вдосьвіта раненько
Військо вирушить із міста.

Ох, колись і хитро й легко
Мудрий Кортес військо ввів,
Та не так воно легенько
Стати знов на суходолї!

Бо столиця Мехіканська
То такий великий острів:
Саморідная фортеця
На розлогому ставу́.

Щоб ізвідти переїхать,
Є й мости на вбитих палях,
Є й човни́, і єсть плоти́,
Можна й бродом: острівцями.

Ще удосьвіта Іспанції
Підняли ся у похід;
Та не били тарабани,
Сурмачі не грали зорю.

Не хотілось їм будити
Хазяїв своїх гостинних
(А було там у столиці
Сотка тисяч Індиян).

Але тим, ізнов, хотілось
Попрощати ся з гостями, —
І схопились Мехікани
Ще ранійше од Іспанців.

І схопились тай чекають
По мостах, плотах і бродах,
Щоб гостям на розставаннє
Піднести остатню чарку.

І пішло-ж бенькетуваннє
По мостах, плотах і бродах!
Аж побили ся гульвіси,
Потекла річками кров!

Так стискали ся грудима,
Що од панцирів іспанських
На індийських голих грудях
Вирізались арабески.

Давлять груди!... душать горло!...
І рубають ся, і ріжуть!...
Звільна пре кровава лава
По мостах, плотах і бродах.

В Індиян — і спів, і ревіт,
А Іспанці бились мовчки,
Мовчки кров свою точили,
Щоб пробитись на ступінь.

Бо не дуже пособляли
Серед ти́сняви такої
Всякі зброї европейські,
Коні, панцирі, гармати.

А багато-хто з Іспанців
Був обтяжений страшенно
Грішним, жовтим тягарем:
Золотом, що був нага́рбав, —

Шкандиба́в, не міг рушатись... —
Ну, й чортячий той метал
Був погубою й для тіла,
А не тільки для душі.

Далї озеро укрилось
І човнами, й байдаками, —
Понесли́ ся звідти стріли
На мости, плоти і броди;

Що й казать! за диким стиском
Поціляли і в своїх,
Та поці́лили чимало
І найкращих із гідальґів.

Он на третьому мостові
Коровгу́ — Сьвятую Діву —
Ніс підпра́порний Ґасто́н; —
Дак того Ґастона вбито.

Мехіканськая стріла
Улучала й в Божу Матїр:
Цїлих шестеро, блискучих,
Застромились аж у серце, —

Наче золоті мечі,
Що, як носять плащаницю,
Має Mater Dolorosa
У своїх скорботних грудях.

Коровгу — Марию Діву —
Дон Ґастон, як помирав,
Дав Ґонсальвові, — та швидко
І Ґонсальво був убитий.

От тодї сьвященний прáпір
Взяв сам Кортес на коня
Тай до вечера з ним їздив,
Доки битва не скінчилась.

Пало мéртвими в той день
Сто і шістьдесять Іспанців,
А над вісїмдесять взято
У полон до Мехіканів;

Хто поранений був важко,
Незабаром і помер.
Та із кóней щось дванацять
Заполонено чи вбито.

Аж над вечір опинилось
Бідне Кортесове військо
На твердому суходолї,
Де хилилось кілька верб.

Пісня друга.

Одійшов крівавий день,
І надходить ніч триюмфу.
Засьвітили Мехікани
Сотню тисяч каганців.

Сотня тисяч каганців,
Смолоскипи та огни́ща
Осияли, наче в день,
І палати, і божниці, —

Роззолочені божниці,
А між ними великанський,
Весь із паленої цегли
Храм для бога Віцлї-Пуцлї*), —

Наче храми в Єгиптя́н,
В Вавило́нян, Ассирийців,
Як ото їх нам малює
Наш Британець Генрі Ма́ртін**) :

---

*) Може точнїш було-б Ґвіціло-Почлї; — се бог війни і охоронець давньої Мехіки.

**) Образи Джона Генрі Мартіна (1789—1851) з ассиро-вавилонського побуту робили за 30-их років XIX в. велику сенсацию.

Се-ж ті самі кольосальні
Храмові широкі сходи;
А по них і в низ і в гору
Сунуть тисячнії юрби.

Ще-ж сидять гурти по сходах:
Бенькетують вояки, —
Їх пянить і перемога
Й добре пальмове вино.

Вийти сходами на гору, —
Там платформа єсть розлога:
Кольосальний дах у храма,
Щось неначе балюстрада.

Возсїдає на престолї
Там великий Віцлї-Пуцлї,
Кровожерний бог війни,
Дике, грізнеє страшило.

Тільки-ж є в нїм щось кумедне,
Чудернацьке і дитяче.
Через те, хоч і жахнеш ся,
Заразом бере і сьміх.

А придивиш ся, то й знаєш,
Щó скидаєть ся на нього: —
Фреска Базельської смерти
Та Брюссельський Маннкен-Писс*)...

---

*) Маннкен-Писс — один із стародавнїх памятників у Брюсселї — на криницї поза ратушею. Як бува велике сьвято, то його прикрашують вінками та убраннями (їх аж вісїм).

Коло бога вправо — люди,
Ліворуч — стоять попи.
В них із пір'я пестрі ризи...
Отже-ж дметь ся те попівство!

Ну, а щó там перед богом
На ступіньці мармуровій?
Голомозе, безбороде,
У червоній камізольці?

То столітній старший жрець.
Скулив ся, — ножі він гóстрить...
Осьміхаєть ся... а часом
І до бога підморгнé;

Десь, до тямки Віцлю-Пуцлю
Те підморгуваннє жрече! —
Сам посуплює він очі
Та губами ворушúть.

Тут по східцях напрестольних
І музики храмовії
Бють у бубни й страшно дýдять
На коровячі рогú.

І бубніннє!... і дудіннє!...
А співці співають хором
Мехіканськеє Te Deum,
Наче нявкають коти.

Наче нявкають коти, —
Ті коти, що звуть ся тúгри,
Що хапають на поживу
Не мишей, але людей.

Скоро вітром занесуть ся
По-за озеро ті згуки,
То й Іспанцям в їх обозї
Серце шкрабають коти.

С-під своїх плакучих вербів
Все глядять вони на місто,
Що в низу, у темних вóдах,
Відбиваєть ся огнями.

Відбиваєть ся, сьмієть ся;
І здаєть ся, що Іспанцї
Опинились у партері
Велетеньського театру.

Віцлї-Пуцльова платформа —
То осяяная сцена,
Де щасливі переможцї
Грають пєсу: „Людська жертва“.

Се містерия — ця пєса;
Зміст у неї — стародавнїй.
В християнськім одбуванню
Не така вона страшенна:

Там не кров, а вже вино,
Там не тїло, як колись-то,
А любесенько береть ся
Там тоненькая облатка.

Але тут, у дикарів,
Жарт і грубий і поважний:
Мнясо — так і буде мнясо,
Кров — то буде кров з людини.

Та і гарна-ж кров сьогодні:
Споконвічно-християнська!
В ній нема ні крапелинки
Од Мореськів чи Жидів.

Радуйсь, радуйсь, Віцлї-Пуцлї:
Се-ж іспанська кров сьогодні!
Теплих пахощів із неї
Ти нанюхаєш ся в смак!

На заріз сьогодні буде
Щось аж вісімдесять Спанців, —
Ну, й пихатую-ж печеню
Поїдять твої попи!

Бо і піп — то теж людина,
А людина хоче їсти,
І живитись, як боги,
Самим нюханнєм — не може.

Гу! загув смертельний бубон,
Задудів зловіщий ріг. —
Себто зараз на платформу
Ступить жертвений похід.

Тягнуть вісімдесять бранців,
Волочуть на верх по сходах.
Всї голїсїнькі — на ганьбу;
Руки скручено за спину.

Перед богом Віцльом-Пуцльом
Їх навколїшки схиляють
І мордують-тортурують,
Щоб скакали гопака;

А такі-ж то люті муки,
Що одчайні крики з болю
Голоснійші, ніж усеньке
Людоїдське верещаннє.

Бідна публїка за ставом,
Кортес і його ватага!
Ох, їм добре-добре чути
Зойки змучених братів!

І осяяну огнями
Добре бачити їм сцену:
Видко й постаті й обличчя,
Видко ніж і видко кров.

Тут вони зняли шоломи,
Поставали на колїна
І, за жертви рук поганських,
Заспівали „De profundis“.

Поміж тими, що конали,
Був Раймондо де Мендоса,
Син красунї-аббатиси,
Що кохав ся з нею Кортес.

Як побачив, що у парня
Є на шиї медайльон
Із матусїним портретом, —
Слїзми Кортес обілляв ся.

Тільки-ж він шкуратяною
Рукавицею своєю
Швидче втер їх і, зітхнувши,
Став співати „Miserere“.

Пісня третя.

Ось уже поблїдли зорі,
Ось і досьвітнїй туман
Піднїмаєть ся над ставом,
Нїби в саванах мерцї.

Вже загас і ясний бенькет
На покрівлї храмовій,
І хропуть попи й миряне
На крівавому помостї.

Лиш остатня лямпа блима,
І не спить червона курта:
Люто-солодко до бога
Скалить зуби піп і каже:

— Віцлї-Пуцлї! Пуцлї-Віцлї!
Милий бозю, Віцлї-Пуцлї!
Ти-ж натїшив ся сьогоднї,
Добре пахощів нанюхавсь?

Се-ж бо кров була іспанська,
І курилась дуже смачно.
Носик твій, ласун великий,
Як нанюхавсь, аж лиснїв.

Взавтра різати-мем коні,
Ржучі чудища, вельможні:
Їх сплодили духи вітру,
Покохавши ся з моржами.

Будь слухняний, — то заріжу
Я й обох своїх унуків:
Хлопці гарні... кров солодка...
Вся моя стареча втіха.

Тільки-ж будь таки слухняний, —
Дай нову нам перемогу.
Бозю! дай нам перемогу!
Віцлї-Пуцлї!... Пуцлї-Віцлї!...

Знищи наших ворогів,
Тих-от зайдів, що припхались
Із сторін ще невідомих,
Із далеких та заморських.

Що з батьківщини їх гнало?
Голоднеча? чи злочиньство?
Бо старе прислівє каже:
„Рідний край і чесний хліб“.

Що їм треба? Пхають, пхають
Наше золото в кишені,
А мовляли: хочуть дати
Нам небеснеє блаженьство!

Тó ми думали булú,
Нїби з них істоти вищі,
Невмірущі дїти сонця,
Грім і блискавка — їх зброя.

Аж із них — так само люди!
От і ніж мій сеї ночі
Вже довідав ся, як слїд,
Що вони — вмірущі люди.

Люди, тай од нас не кращі;
А як дéякі між ними —
То й огидні..., наче мавпи,
Бо обличче волохате.

Як обличче-ж волохате,
Дак виходить, що у штáнях
Єсть і мавпячі хвостища:
Хто не мавпа, той не в штáнях!

І звичáї в них огидні,
Бо нїщо їм не сьвятеє,
Бо, мовляли, пожирають
І своїх таки богів.

Бозю! Винищи цю погань,
Нечестивих богоїдів!..
Хай же ми їх переможем!...
Віцлї-Пуцлї!... Пуцлї-Віцлї!...

Так молив ся жрець до бога,
І почув ся хриплий стогін,
Ніби вітер понад ставом
Шелестів в очерета́х:

— Жрече мій, червона курто!
Ти зарізав сотні жертв, —
Застроми-ж но ніж той самий
У своє старече тіло.

Із пропоротого тіла
Перекотить ся душа
По камінням, по корінням
В жабури́нне-лопухи.

Там спитає в неї тітка,
Королиха над щурами:
„А! здорова, гола душко!
Як ся має мій племенник?

„Чи гаразд віцліпуцлює
Під медовим сьвітлом сонця?
Чи жене йому з чола́
Мухи й сум прихильна доля?

„Чи вже драпають його
Чорні кіхті Кацлаґари,
Дикої богині зла,
Вмочені в гадючу слину? —

Ти-ж, душе, їй так одкажеш:
„Віцлї-Пуцлї шле привіт
І бажа тобі проклятій:
Най джума́ тобі у пузо!

„Ти намовила його
Воюватись, — ну, й згубила! —
Те збуваєть ся, що здавна
Напророчено колись:

„Що загублять наше царство
Бородаті білі люди;
Їх із заходу примчать
Деревяні, дивні птиці.

„Знов же, єсть у нас прислівє:
«Жінка хоче — Бог так хоче».
Отже-ж двічі Бог так хоче,
Скоро й сам родивсь од жінки.

„І найбільше хто сердитий
Проти мене, се-ж в о н а,
Гордовита пані неба,
Чародійниця і діва.

„Як Іспанцям, то сприяє,
Ми-ж — оддані на загин:
Й я, бездольний між богами,
І бездольне Мехіко. —

Все отак моїй тітусї
Ти, душе́, і перекажеш,
А тодї забий ся в нору,
Щоб мого не бачить лиха:

Храм завалить ся відразу,
А в руїнах, повних чаду,
Повних пороху та диму
Потоплюсь тодї і я!...

Ба не вмру: бо ми — боги —
Довговічні, як папуги:
Як папуги, ми ланяєм
І міняєм тільки пірє.

Я втечу в ворожий край,
Що зоветь ся він Европа.
Утечу, а там новітню
Розпочну собі кар'єру.

Почортячусь: був я богом, —
Стану тим, що „съ нами Богъ!"
Ворог лютим вороженькам,
Нароблю-ж я там роботи!

Буду мучить ворогів,
Напущу на них оману, —
Хай їм чуєть ся усюди
Сїрчаний, пекельний запах!

Їхнїм мудрим, їхнїм дурням
Буду ставити спокуси,
А невинність — лоскотати,
Щоб сьміялась, як повія.

Так! еге-ж!... зроблю ся бісом
І назву товаришами
Сатану та Беліяла,
Бельзебуба та Астарту,

Ще й тебе, змію гладеньку,
О, Лїлїто-гріхомати!...
Ти навчи, як бути лютим,
Ти навчи брехати гарно!

Правда, тим не обратую
Край свій — рідне Мехіко.
Але мстити-му ся люто
Я за рідне Мехіко. —

Звиногородка в Київщині, 10/VII 1901.

ОСТАТНЯ ПОЕЗИЯ.

Гайнриха Гайне.

В мо́зку нела́д... Клекотя́ть, як у ви́рі,
Гори, лїси́ і долини...
Далї проглянули з дикого ха́осу
Тихі і рівні картини.

Бачу містечко... Це Ґодесберґ, мабуть?
Він!... пізнаю́ за хвилинку!...
Знов я сиджу під гиллястою липою
Біля старенького шинку.

Сонце сїда... — чи не в горло до мене?!
Та́к там і сухо й гаряче...
Пане госпо́дарю! Пляшку вина!...
Тільки-ж вино щоб добряче!...

От і тече уже сок виноградний
Просто в самісїньку душу.
А заразо́м заливає доро́гою
В горлї палючую сушу.

Пане госпо́дарю! Ще їдну пляшку!
Першу я пив без уваги.
Ох, вибачай, благородний напи́тку,
Більшої вартий поваги!

Пив я тебе, та усе на руїни
Преромантичні зглядав ся:
Замок на скелях, крівавий од сонця,
В Рейнській воді відбивав ся;

Ли́нув іздáлека спів виногрáдарський;
Зяблик цьвірінькав одважно...
Все те я слухав, а гарне вино
Випив зовсїм неуважно.

Ну, вже-ж тепер-от я сáмого носа
Встромлюю в повну чарчину.
Перш надивлю́сь, а тоді вже і пю.
Знов же, гляджу й на долину.

Дивно одначе! Чогось іздаєть ся,
Наче не сам я, а двоє:
Хтось, дуже бідний, зо мною ковтає
Разом, із чарки одної.

Тая проява — недужа, безсила;
Жовте обличче — злиденне.
З бóлесним глумом те жовте обличче
Дивно вглядаєть ся в мене.

Каже проява, що він — то се я,
Ми-ж — не осібнії люди.
Каже: ми двоє — о д и н чоловяга, —
Той, що хорує на груди.

Каже, що тут — не шинок Ґодесберський,
Тільки далека чужина:
Каже, лежу я в шпиталї Паризькім...
Брешеш, блїдая личино!

Брешеш! аджé я — здоровий, румяний,
Сьвіжий, як квітка із рожі.
Я-ж і сильний... Як розсердиш мене,
Бій ся: нішо не поможе!...

Звів він плечима. Зітхає: „Дурний!“...
Тут мій терпець увірвав ся,
І на проклятеє другеє „я“
Я з кулаками напав ся.

Тільки-ж чуднóта! Що вдарю його —
Вдарю своє-ж таки тіло.
Болю страшного собі завдаю,
Сто синяків накипіло.

В роті мінї з боротьби отакої
Все пересохло ся знову.
Хтів би гукнути: „Вина принесіте!“ —
В горлї спираєть ся слово...

Темно!... Десь чую: „Хінїн і компреси...
Ще-ж і мікстуру... без хіни...
Капок дванацять на ложку води
Треба давать що години“...

12/VII 1901.

КОНЕЦЬ.

В книгарні Наукового Товариства імени Шевченка і в книгарні Ставропигийській у Львові можна дістати:

Повістки і ескізи з українського життя — А. Кримського, Львів 1895 (ст. IV+320) — 60 кр.

В народ! Оповіданнє без тенденції — А. Кримського. Львів 1892 — 15 кр.

Шаг-наме́, або Іранська Книга царів — Фірдовсія, з перської мови переложив А. Кримський. Львів 1896 — 30 кр.

Народні казки і вигадки, їхні блукання і переміни — В. Клоустона. З увагами і додатками переложив з англійської мови А. Кримський. Львів 1896 — 50 кр.

Твори Степана Руданського, т. I—V. Львів 1894—1899 (томи II, III і V впорядкував А. Кримський) — 2 злр. 60 кр.

615607
LU
K9255pal
Krym's'ky, Ahatanhel
Пальмове гилля.
[Transliterated: Pal'move hillya.]

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED